דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

מדור שני

תקופת הנציבים האחרונים

פרק א'

שלטון הנציבים פאדוס וטיבריוס אלכסנדר

הנציב הראשון שנשלח ע"י קלאודיוס לארץ יהודה, כבר הראה את הקו החדש במדיניות הרומאית כלפי היהודים. יוספוס מספר [1]: „בבואו לארץ יהודה מצא פאדוס את היהודים תושבי עבר הירדן בריב גדול עם אזרחי פילאדלפיה [2]) על אודות מחוז הנקרא מיאה ואשר מלואהו קרבות. ההמון היהודי של עבר הירדן חגר כלי מלחמה, בלי דעת נכבדי הארץ והרג רבים מתושבי פילאדלפיה. כאשר נודע הדבר לפאדוס כעס מאד. לדעתו היתה הובת היהודים למסור לו את ההכרעה, גם אם ראו את עצמם מקופחים על ידי בני פילאדלפיה, ואסור היה להם לחגור כלי מלחמה על דעתם הם. על כן ציוה לאסור את שלושה ראשיהם [3]) אשר גם היו מיוזמי המריבה, להוציא להורג אחד מהם ששמו חניבס, ואת שני האחרים עמרם ואלעזר, גרש מן הארץ. — זמן קצר אחרי כן, הובא לפניו באזיקים תולמי ראש השודדים, אשר גרם היזק רב לאדומים ולערבים, והוציאו להורג. הודות למרצו של פאדוס שוחררה ארץ יהודה מכנופיות השודדים".

מעשה אכזרי זה של פאדוס, להמית אנשים ללא חקירה, מבלי לברר אם לא היונים [4]) הם שגרמו את סכסוך הדמים, מעיד, כי מגמה זו של העדפת היונים על היהודים החלה כבר להתבלט בגלוי, ובהמשך הזמן הפכה לעקרון מקובל בשיפוט הרומאי.

כבדרך אגב מזכיר כאן יוספוס את „כנופיות השודדים" [5]) שארץ יהודה „שוחררה מהם הודות למרצו של פאדוס" [6] — אולם עלינו לזכור כי אף אם כנופיות אלה שדדו לא רק יונים, סורים או רומאים, אלא גם את אלו היהודים שנחשבו בעיניהם כתומכיהם, הרי לרוב היו אלה לא שודדים ורוצחים סתם, אלא לוחמי חירות לאומיים שנאבקו נגד צוררי ישראל. עד לאחרי מות אגריפס כמעט ואינו ידוע על קיום פלוגות פרטיזניות כאלו בארץ, ועל כל פנים במידה והיו קיימות, היו פעולותיהם מוגבלות ובלתי ניכרות, וקרוב לודאי שהתבלטותן והתגברותן עתה, קשורות היו

www.daat.ac.il

ביחסו החדש של הממשל הרומאי ליהודים, ובעיקר באפלייתם לרעה על פני הנוכרים בארץ.

מאורע אחר, המעיד על הקו הרומאי האכזרי שהחלו לנקוט הנציבים האחרונים, מסופר גם הוא, על ידי יוספוס [7]: „עוד בהיות פאדוס נציב ביהודה פיתה רמאי אחד ותודס [8]) שמו, המון גדול מאד ללכת אחריו עם כל רכושם אל הירדן. תודס התנבא ואמר כי בדבורו יבקע את הירדן ויעביר את כל אנשים בחרבה. בדברי שקר שכאלו גרף אחריו אנשים רבים, אך פאדוס לא רצה כי תצא רעה משורותיהם, ועל כן שלח אחריהם פלוגת רוכבים אשר פתאום התנפלו עליהם, הרגו הרבה ואסרו אחרים. גם תודס עצמו נפל בידיהם, התיזו את ראשו והביאוהו לירושלים". — יוספוס אמנם מספר בשוויון־נפש על ההתנפלות הזדונית הזאת ואף מצדיק ומשבח את פאדוס על הרג זה, כאילו מעשה אכזריות לא היה רעה גדולה יותר, מכל תוצאה אפשרית של תעתועי נביא השקר, אבל ברור כי מעשים מעין אלו מעידים בעליל על הקו החדש של הנציבים.

מעשה אחר של פאדוס, שאירע מיד עם בואו לירושלים, היה הצו, למסור לו שוב למשמרת מרגל לרגל, את בגדי הכהן הגדול. על מה שאירע בעקבות זה מספר יוספוס [9]: „כאשר בא פאדוס הנציב החדש לירושלים, קרא אליו את הכהנים ואת נכבדי העם, ודרש מהם על פי צו הקיסר, להביא שוב את בגדי הקודש של הכהן הגדול אל המצודה אנטוניה, וכלפנים יעמדו שם תחת רשות הרומאים [10]). הנאספים לא ערבו את נפשם להתנגד, רק פנו אל פאדוס ולונגינוס [11]) — שבא לירושלים עם חיל גדול כי ירא שדרישת בגדי הקודש תביא את העם להתקוממות — בבקשה להרשות להם לשלוח לקיסר משלחת על אודות מסירת הבגדים ולחכות לתשובת הקיסר קלאודיוס. שני השרים הרומאים השיבו שאינם מתנגדים למשלחת, אך דרשו שהמבקשים ימסרו להם את בניהם כבני תערובות. היהודים הסכימו לזה ברצון, והשליחים נסעו. כאשר באו לרומא ביקש אגריפס הצעיר, בן המלך המנוח אשר חי בחצר הקיסר, שימלא את בקשת היהודים בנוגע לבגדי הקודש, ויתן פקודה מתאימה לפאדוס. הקיסר הזמין אליו את השלוחים והודיע להם שימלא את בקשתם, ועליהם להודות לאגריפס אשר בגלל השתדלותו הוא עושה כן. יחד עם תשובת הקיסר קבלו השליחים מכתב כזה: קלאודיוס קיסר — למועצה העליונה ולאזרחי ירושלים ולכל עם היהודים. — היות וידידי אגריפס המתחנך אצלי ונמצא תמיד במחיצתי, הכניס אלי את השלוחים, אשר בקשו מאד להשאיר את בגדי הקודש ואת המצנפת ברשותכם, הנני מרשה. שישאר הסדר אשר סידר ויטליוס היקר לי מאד. את בקשתכם הזאת ממלא אני לפי מצפוני ורצוני, שכל נתיני יכבדו את אלוקים לפי חוקי אבותיהם. וגם בעבור זאת שיודע אני שאעשה

www.daat.ac.il

בזה נחת רוח למלך הורדוס[12]) ולאריסטובלוס הצעיר[13]). הודעתי כבר כבר על זאת לנציב פאדוס."

מתוך מכתבו זה של הקיסר נראה ברורות, כי גם כאשר ויתר הקיסר על הגזירה של מסירת בגדי הכהן הגדול לנציבים, נימק זאת ברצונו להפגין את ידידותו למשפחת ההורדוסים ידידיו משכבר הימים, והוא גם מדגיש במכתבו, כי רק השפעתם שלהם היא שביטלה את הגזירה.

ביהודה שלט עתה נציב רומאי, ולמשפחת הורדוס, לאגריפס השני ולהורדוס מכלקיס ולמקורביהם, לא היה יד בשלטון החיצוני. ברם, לדאבון הלב מסר להם הקיסר — ברצונו לשמור על ידידותו עם בית הורדוס — מקור השפעה אחר, שהפך בידם להיות לרועץ לכל התקופה כולה.

הורדוס מלך כלקיס אחי אגריפס הראשון ביקש מקלאודיוס למסור לו את „ההשגחה" על בית המקדש ואת הזכות למנות ולפטר את הכהן הגדול. קלאודיוס נענה לבקשה זו[14]). יתכן שכוונתו היתה להיטיב ליהודים. אבל מסתבר כי לממשל המרכזי ברומא לא היה כל ענין ב„משרה" זו. גם היונים שישבו ברומא, ואשר נודעה להם השפעה בחצר השלטון, לא היה להם כל ענין בדבר פנימי לחלוטין של היהודים. כמו „ההשגחה" על בית המקדש. ועל־כן לא היה איכפת לקלאודיוס שמישרה זו תימסר לידים יהודיות. ומה עוד לצאצאי משפחת הורדוס שהיו ידידיו ומקורביו. מתן ההשגחה על המקדש להורדוס מכלקיס ולאחרי זה לאגריפס השני, לא פגע בשלטון הרומאי במאומה ולא סיבך אותו בשום בעיות, לא בארץ ולא ברומא, ומאידך היווה מעין פיצוי למשפחת הורדוס על השלטון המדיני בארץ שניטל מהם.

הורדוס מלך כלקיס ואגריפס השני, היו שניהם לפי רוחם ואורחות חייהם יותר יונים מאשר יהודים; שניהם נתחנכו וגדלו באוירה הקלוקלת והמושחתת ששררה בחוגי היונים והרומאים, והם השתדלו לחקות אותה ולהעביר את מה שקראו „תרבות יונית" לארצם שלהם. עוזריהם ועושי רצונם של „ההורדוסים" הללו, או שהיו גם כן מתיונים, או שבגלל רצונם להחניף לאדוניהם ולשמור על מעמדם, לא עשו כלום כדי להפר את מזימות ותככי היונים, ולא הפעילו את השפעתם אצל הנציבים במאומה כדי להקל על מצב היהודים. הכהנים הגדולים שנתמנו ע"י הורדוס ואגריפס למשרותיהם, השתמשו בעושרם לשחד ולקנות לצידם את הנציבים הרומאים, כדי שהללו לא יפריעו להם לרדות בעם ולמשול בו. „אוצר בית המקדש" היה נתון עתה לא ברשות הסנהדרין אלא בידיהם של ההורדוסים, ואלו השתמשו בו להשגת השפעה ושלטון, ולתמיכה במקורביהם ועוזריהם. כספי האוצר נוצלו ושימשו למטרות שפלות, דבר שלא היה בימי הורדוס בן אנטיפטר וארכילאוס, לא נזקקו לו. מסמכותם היה לגבות מיסים ככל שהיה

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

נחוץ להם; ואילו להורדוס מכלקיס ואחריו אגריפס השני, שהיו נטולי סמכות שלטונית ביהודה, היה האוצר מקור כוחם והשפעתם היחידה בארץ יהודה, שאותה ניצלו עד תום.

הסנהדרין וראשיו האמיתיים של העם לא יכלו לפעול באותם ימים אפלים כמעט במאומה, באשר לא היתה להם כל גישה לאוצר, ובמידה ונזקקו לו, לצרכי ציבור, או כדי להפר עצת היונים ולשחד את הנציבים, הוצרכו להתחנן על כך לפני אנשים שלא הבינו לרוחם ולא רצו להכיר בצדקת דרישתם, ואשר פעמים רבות התנגדו לה מטעמים אנוכיים בלבד.

מצב עגום זה הוליך במהרה לקראת שואה גדולה, כי לשם מלחמה ביונים ושמירה על יחסים טובים עם הנציבים בארץ והממשל המרכזי ברומא, דרושים היו באותו זמן בכלל, ובימי נירון קיסר בפרט, סכומים ענקיים של כסף, ומי שלרשותו עמדו סכומים כאלו, היו בידו גם אמצעי ההשפעה הטובים ביותר על הליכי העניינים. והכסף היחידי שיכול היה לשמש כמשקל נגדי לסכומים העצומים שהזרימו היונים בארץ וברומא לחוגי השלטון המרכזי והמחוזי, לא היה מצוי בידיה האמונות של הסנהדרין, אלא בידי אישים זרים לעם ישראל ולרוחו.

ההסתערות הכללית של היונים ואוהדיהם בארץ ובחו"ל על היהודים, **הסתערות שאינה עם בנוסח, הזכות העצמאות של עם היהודים בארץ** ובתפוצה, דרשה ליכוד ואיחוד של כל חלקי האומה. לנוכח מעשי האלימות ומתנות השוחד הענקיות שנתלוו במסע השמצה איום ובספרות אנטי יהודית ארסית[15]), היה צורך להעמיד ארגון נגדי שיפעל באותם מישורים ובאותם אמצעים בהם לוחמים היונים.

מה היה מצב האומה באותה שעה? ההיתה מוכנה לקרב הגדול והמסוכן הזה? ההיתה מאוחדת, מלוכדת ומוכנה לעמוד בפרץ?

לא זו בלבד שהאומה היתה מפולגת ומסוכסכת, אלא שגם חלק ממנה סייע בידי האויב, תמך בו והכשיר לפניו את הקרקע. העם בכללו היה נאמן לתורה ובחכמיה ראה את מנהיגיו. ברם מקורבי ההורדוסים, שאם כי היו מועטים במספרם היו עדיפים בעושרם ובקשריהם עם הנציבים הרומאים, עשו ככל שביכולתם למעט את השפעת החכמים ולזלזל בסמכותם. כמוהם היו גם הצדוקים שכפרו בתורה שבע"פ והתנגדו לחכמי התורה, אם כי לא פרשו לגמרי מהם. היו גם מצוות שדקדקו בהם וקיימום כדעת חכמים. רבים מהכהנים הגדולים שנתמנו על ידי ההורדוסים היו צדוקים, ואלו עשו לרוב את רצונם ונכנעו להם. רק לעיתים נדירות קרה שכהן גדול יסרב או יתנגד ל„משגיח הקיסרי" של בית המקדש. החיצונים לא דגלו בשיטה מסויימת, אבל מנהגיהם נגדו את דעות החכמים. הם אמנם לא כפרו בתורה שבע"פ וקיימו גם את המצוות, אבל רצו לקיימן כפי דעתם הם. החיצונים

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

לא נלחמו בחכמים ישירות, ברם השפעתם גרמה ליחס של זלזול כלפיהם מצד ההמון הפשוט.

כך עמדה האומה בשעתה הקשה והמרה ביותר, כשהיא מפולגת, נרדפת ומעונה בידי אחיה ואנשיה שלה, אשר הם גרמו והביאו את הרעה הגדולה של חורבן הארץ והבית. השלטון הרומאי בלבד לא היה בו משום סיבה מספקת, ובודאי לא סיבה יחידה, לכל מה שקרה מאז אחרי מות אגריפס ועד לאחרי החורבן, שהרי בימי הנציבים הראשונים הצליחו ראשי העם לשמור הן על השלום והמשמעת בארץ והן על יציבות היחסית עם השלטון המרכזי ברומא ועם אויביהם היונים מחוץ ומבית.

פרטי הדברים וסדר השתלשלות המאורעות בימי הנציבים האחרונים יקונו ויתוארו בהמשך הפרקים.

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

פרק ב'

נציבותם של טיבריוס אלכסנדר וקומאנוס

נציבותו של פאדוס נמשכה רק שנה אחת, ובמקומו נתמנה לנציב, יהודי מומר בשם טיבריוס אלכסנדר. אביו אלכסנדר [1] היה ראש הקהילה היהודית באלכסנדריה, ולדברי יוספוס היה נאמן לתורת ישראל. אלכסנדר היה אחיו של הפילוסוף פילון, שכזכור היה ראש המשלחת היהודית לקליגולה לאחר הפרעות ביהודי אלכסנדריה; אף הוא היה ירא ד' ונאמן לתורתו.

טיבריוס אלכסנדר, כדרך המומרים, התנכר לעמו והתכחש לו לחלוטין. כאשר בימיו שרר בירושלים רעב כבד, לא עשה מאומה כדי להקל את סבלם של הרעבים; ולעניים ולסובלים סייעה הילני המלכה, ששהתה באותה עת ברושלים והיא הביאה לעיר תבואה מאלכסנדריה, ותאנים מקיפרוס [2]. שלטונו של המומר היהודי לא היה שונה במאומה משלטון הנציבים הרומאים, וכמוהם אף הוא היה מלא עריצות ואכזריות. יוספוס מספר [3], כי טיבריוס ציוה לצלוב את יעקב ושמעון, בני יהודה הגלילי, אשר לחם בזמנו נגד שומתו של הנציב קוירינוס. יוספוס אינו מפרש אם טיבריוס עשה זאת, בגלל „מעשיהם שלהם" שארעו בימיו, או שהרגם רק כנקמה על מעשי אביהם, או שחשדם שהיו עוזריו בענין זה.

גם לאחר מכן, כשעזב את הארץ ונתמנה להיות הגמון במצרים, הוכיח את שחיתותו ורשעותו. כאשר בתחילת ההתקוממות הגדולה פרצו מהומות בין היהודים ליונים באלכסנדריה, שלח טיבריוס צבא חזק לדכא את היהודים ואלפים רבים מהם נהרגו [4]. טיבריוס היה גם „ידידו הנאמן של טיטוס" ואף שימש לו כיועץ במלחמת החורבן. כאן ראוי גם להזכיר, כי אגריפס השני נימנה עם ידידיו הטובים של טיבריוס אלכסנדר, ואף יצא בזמנו לאלכסנדריה, לברכו על התמנותו להגמונה של מצרים. (לפי יוספוס, אם כי אינו מספר על ידידות זו בתקופת נציבותו של טיבריוס ביהודה, הרי סיפר עליה לאחר מכן בתארו את תקופת הנציב פלורוס) [5]. לדאבון הלב נתקיים בעם ישראל הפסוק „מהרסיך ומחריביך ממך יצאו". „טיב" שלטונם של פאדוס וטיבריוס הובהר לנו כל צרכו מתוך כל

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

האמור לעיל. — ברם יוספוס כדרכו, כותב, כי פאדוס וטיבריוס אלכסנדר, „נהגו את העם בשלום ובמנוחה" [6]).

נציבות טיבריוס אלכסנדר ביהודה, נמשכה רק כשלוש שנים. במקומו נתמנה לנציב, וגטידיוס קומאנוס [7]). באותו זמן מת הורדוס מלך כלקיס ומלכותו, וכן זכויותיו כ„משגיח" על בית־המקדש, עברו בירושה לאגריפס השני, בנו של אגריפס הראשון. בדומה לדודו לא היה מלך ביהודה, כי אם רק בכלקיס [8]). זמן מה לאחר מכן הוסיף לו גירון קיסר כמה מחוזות בעבר הירדן ושתי ערים בגליל התחתון. ברם, בארץ יהודה היה השלטון המדיני כולו מסור בידי הנציבים.

בימיהם של הנציב קומאנוס וה„משגיח" אגריפס השני, החל המצב בארץ להתדרדר במהירות, והתדרדרות זו לא פסקה עוד, עד שהביאה למרד הגדול ולחורבן שלאחריו.

בכל השתלשלות המאורעות הטרגיים הללו לא התערב אגריפס השני לטובת עמו, אלא פעמיים בלבד, ואילו בשאר המקרים עמד מנגד, ואף סייע בידי מקורביו לרדות בעם ולהשליט בארץ תוהו־ובוהו ומבוכה.

כבר הזכרנו לעיל, שגם ימי נציבותם של פאדוס וטיבריוס, היו רחוקים מ„שלום ומנוחה". ברם, יתכן ולעומת ימי הנציבים שלאחריהם, היו אלה אמנם ימי שלוה.

יוספוס מספר [9]): „בימי קומאנוס פרצה התקוממות בירושלים והרבה יהודים נהרגו. בראשונה רוצה אני להציע את הסיבה, אשר ממנה נולדה ההתקוממות. בפרוס חג הפסח, אשר בו נוהגים אנו לאכול רק מצות, עלה לירושלים המון גדול. קומאנוס ירא פן תפרוצנה מהומות, ועל כן ציוה לפלוגת היילים מזויינת, להשתלט על אולמי העמודים של בית־המקדש, כדי לדכא מהומה, באם תפרוץ. זאת ציוו בימי החגים גם הנציבים הקודמים [10]). ביום הרביעי של החג התחצף חייל אחד, לגלות ערוותו לעיני כל העם. ההמון התמרמר על זה, וצעק שבכך לא ביזה את העם, כי אם גידף את אלוקים. כאשר שמע קומאנוס מה שנעשה, כעס מאד על הבזיון, אך בקש מן היהודים להמנע ממהומה ולא להתקומם בימי החג, כאשר לא שמעו לו וחירפוהו בהשמצות, ציוה לכל צבאו לבוא עם נשקו, ולהכנס אל המצודה אנטוניה, שכאמור שלטה על המקדש [11]).

היהודים כשראו שצבא גדול מתקרב, נבהלו ונסו. אך הרחובות היו צרים והאנשים חשבו שהצבא רודף אחריהם. וכדי למהר לברוח דחפו זה את זה, ונדחקו כל כך, עד שרבים נדרסו תחת רגלי הבורחים הבאים אחריהם. מספר הנדרסים למות היה כעשרים אלף. והחג נהפך לאבל, גהי ובכי עלו מבתי העיר. אסון נורא כזה יצא מחוצפת חייל אחד".

יש לשער, כי אגריפס השני, אשר ההשגחה על בית המקדש היתה

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

מסורה בידו, נמצא גם הוא באותו חג הפסח בירושלים, ברם, אין כל זכר מנוכחותו במקדש בשעת האסון. אין ספק, כי אילו היה שם, והיה נוקט בפעולה כלשהי להצלת העם, לא היה יוספוס נמנע מלהזכיר זאת.

במאורע אסון זה שבימי קומאנוס ובכל שאר הקורות שבימיו, כבר היו מעורבים באופן בולט, כל הגורמים העיקריים לחורבן שמנינו לעיל: חיל המצב הרומאי שחנה בקיסריה, ושהיה מורכב מיונים וסורים שונאי ישראל; והשתלטותם של „מתיונים" למיניהם, על אוצר בית המקדש. קרוב לודאי, כי צבא קומאנוס שהובא לירושלים באותו חג הפסח, לא היה אלא חיל המצב שחנה בקיסריה. ועל כן יש לראות במעשה השפל והנבזה של אותו חייל רומאי, שגרם לכל המהומה ולאסון שבא בעקבותיו, לא התפרצות רגעית ומקרית של חייל בודד אחד — אלא אחד הביטויים המרובים לשאיפת היונים, לערער בכל מיני דרכים ואמצעים את המצב הבטחוני בארץ ולהביא להתנקשויות דמים בין היהודים ליונים והרומאים.

אין ספק שקומאנוס הכיר היטב בטיבו של חיל המדינה בקיסריה, שכאמור לעיל, נשאר בארץ רק לאחר השתדלותה של משלחת מיוחדת לפני הקיסר קלאודיוס. מתפקידו וחובתו של קומאנוס היה, למנוע ככל שאפשר כל נסיון של עלבונות או התגרויות מצד הצבא הזה כלפי היהודים הרבים שנאספו לחג הפסח בירושלים. אשמתו היא, איפוא, שלא העניש קשות, ומיד, את החייל שבזה במעשהו בצורה כה מתועבת, את המקדש, את היהדות והיהודים, והביא את הקהל הגדול שנוכח שם, לידי התמרמרות עצומה.

יוספוס, כדרכו וכנטיתו, להאשים את היהודים[12]), כאילו הם שגרמו לעצמם את כל האסונות שנתארעו לפני החורבן, מגדיר את מחאות העם על בזיון המקדש כ„התקוממות". ברם ברור, שהאשמה העיקרית רובצת על חיל המצב הרומאי, ועל מפקדו הנציב קומאנוס, שלא עשה את הדרוש למען השקט את התסיסה המדירות המוצדקות של ההמון הגדול, שחזה בעלבון והשפלת קדשיו.

כמו כן ברור, כי אילו היו בידי הסנהדרין אמצעים כספיים כדי לשחד את קומאנוס, לא היתה מתחוללת כל המהומה. קומאנוס היה מעניש מיד את החייל ובזה היה הענין מסתיים.

מדיניותם של הנציבים לא הושפעה משנאת היונים ליהודים עד כדי כך, שאפילו מתן שוחד לא יוכל להניעם לתמוך ביהודים. כל בעיה, שלא היה לה רקע מדיני, היתה נפתרת תמיד על־ידי הנציבים לפי שקולים של כדאיות בטחונית, או מסיבה־פרטית. דוגמאות לכך יכולות לשמש לנו המאורעות הבאים שעליהם מספר יוספוס[13]):

„טרם עבר האסון הזה והנה באה צרה חדשה. אורבים התנפלו על

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

סטיפאנוס, אחד ממשרתי הקיסר ושדדו ממנו, את כל אשר היה לו. כאשר שמע קומאנוס מזה, שלח חיילים וציוה עליהם, לשדוד את הכפרים שבסביבה, ולהביא לפניו את נכבדיה באזיקים. באחד מהכפרים מצא חייל אחד ספר תורה, וקרע אותו תוך חירופים וגידופים. כאשר שמעו זאת היהודים שבירושלים, באו במספר גדול לקיסריה מקום מושב הנציב, ובקשו ממנו לעשות מעשה, — לא למענם, כי אם לכבוד אלוקים אשר את תורתו חיללו. כי טוב להם למות מלראות בבזיון התורה. קומאנוס ירא פן תפרוץ עוד מהומה, קיבל עצת אוהביו וציוה להרוג בגרדום את החייל שביזה את התורה. על ידי כך, מנע פרוץ מהומה".

אם סיפור זה מדגים בפנינו את תגובת הנציב, בשעה שהיה נראה לו כי יש בזה משום הכרח בטחוני, — הרי הסיפור הבא, שקיצורו הובא לעיל בפרק הסוקר את „אוצר בית המקדש", ידגים את „ההשפעה" של שוחד כסף על מאורעות מכריעים בימיו של קומאנוס [14]):

„היהודים בני הגליל נהגו לעבור במחוז של שומרון, בעלותם לירושלים לרגל. כאשר הלכו באחת הפעמים בדרך זו, התנפלו עליהם תושבי כפר גנה, אשר שכן על הגבול בין שומרון והעמק הגדול [15]), ורבים מהם נהרגו. כאשר שמעו מזה נכבדי בני הגליל, הלכו אל קומאנוס ובקשו ממנו שינקום את נקמת הנרצחים, אבל קומאנוס קיבל שוחד מהשומרונים, ולא שם לב לטענת בני הגליל. בכעסם — קראו בני הגליל, את כל העם היהודי [16]), להחלץ להגן על חירותו. כדי להרגיעם, הבטיחו פקידי הממשלה להשפיע על קומאנוס להעניש את המתנפלים. ברם היהודים לא שוכנעו [17]), וקראו לעזרתם את אלעזר בן דינאי [18]), אשר זה ימים רבים היה שודד בהרים, ובסיועו שרפו כפרים אחדים של השומרונים. כאשר שמע קומאנוס מזה, יצא נגד היהודים עם חיל המצב שחנה בסמסטה, יחד עם עוד ארבע קוהורטות רגלים ושומרונים מזויינים. יהודים רבים נהרגו, ורבים עוד יותר נשבו. נכבדי ירושלים שהבינו את הסכנה הכללית הנשקפת לכל האומה, כתוצאה מקרב זה, לבשו שקים ושמו אפר על ראשם, והשביעו את המתקוממים, להשליך את נשקם ולשוב לביתם, לבל תחרב ירושלים וישרף המקדש, וימכרו נשיהם וטפם לעבדים ושפחות. העם שמע לקולם, והמון המתקוממים התפזר, והשודדים שבו למחבואיהם. מן אז והלאה, לא חדלו שודדים להסתובב בארץ יהודה".

ראשי השומרונים לא הסתפקו בתגובתו של קומאנוס ופנו לאומידיוס קואדראטוס, הגמונה של סוריה [19]), אשר נמצא אז בעיר צור, והביאו לפניו את משפטם נגד היהודים, על שריפת כפריהם ושדידתם. לעומתם טענו היהודים, כי השומרונים הם שגרמו להתקוממות ולמעשי המלחמה, כי הם נתנו שוחד לקומאנוס, על־מנת שיעלים עיניו מרציחת הגלילים. קואדראטוס

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

שנות טענות שני הצדדים ודחה את משפטו. עד אשר יבוא אל ארץ יהודה, ויחקור את הענין כל צרכו. זמן קצר לאחר מכן בא קואדראטוס לשומרון, ולאחר חקירה מדוקדקת פסק, כי השומרונים גרמו את המהומות. אך כאשר שמע שבין היהודים מורגשת שוב נטיה להתקוממות, ציוה להצליב את היהודים אשר שבה קומאנוס. אחר כך בא ללוד, וישב שם למשפט, אשר בו שוב נידונו טענות השומרונים. אחד מהשומרונים סיפר, כי יהודי נכבד בשם דורטוס, הוא ועוד ארבעה אנשים עמו, השתדלו להסית את העם למרוד ברומאים. קואדראטוס ציוה להרוג את יוזמי המרד. את הכהן הגדול ואת המפקד חנן שלח באזיקים לרומא, על־מנת שיצטדקו לפני הקיסר קלאודיוס. כן ציוה לנכבדי היהודים והשומרונים, ולנציב קומאנוס ולטריבונוס צילר, לנסוע לאיטליה ולהביא את טענותיהם לפני כס משפט הקיסר. לאחר מכן, נסע שוב קואדראטוס לירושלים, משום שחשש להתקוממות חדשה של היהודים. אך כשמצא את העם שעלה לרגל בשקט, הבין כי אין לחשוש למהומות חדשות ושב לאנטיוכיה.

כאשר באו קומאנוס ונכבדי השומרונים לרומא, קבע להם הקיסר יום למשפט [20]). בהשתדלות גדולה השתדלו העבדים המשוחררים של הקיסר ונאמניו לטובת קומאנוס והשומרונים. ואין ספק שהיו להם סיכויים לזכות בדין. אגריפס השני שהה אז במקרה ברומא. כאשר ראה את מצבם הביש של היהודים הנכבדים, התחנן לפני אגריפינה אשת הקיסר להשפיע על בעלה, כי ירשיע בפסק דינו את אלה אשר היו האשמים האמיתיים. בהשפעתה שוכנע הקיסר, כי השומרונים הם שגרמו את המהומות. קלאודיוס ציוה להרוג אותם שומרונים שבאו לפניו, להגלות את קומאנוס. ואילו את הטריבונוס צילר ציוה להחזיר לירושלים, להוביל אותו דרך כל חוצות העיר, ולאחרי כן להתיז את ראשו" [20]).

כל הסיפור הזה מעמיד אותנו על חומרת מצבם של היהודים באותו זמן, ועל האסון הגדול שנבע מן העובדה, כי קופת המקדש היתה נעולה בפני ראשי העם האמיתיים והנאמנים לו. שהרי מתוך הסיפור הזה נראה בעליל, כי באותה שעה „ענה הכסף" את הכל, בכל מקום ובכל ענין. על לקיחת השוחד של קומאנוס מסופר פה גלויות. וקרוב לודאי שההגמון הסורי קיבל גם הוא כסף רב מאת השומרונים, ועל כן פקד, בהיותו בלוד לצלוב את היהודים. והמצב בחצר הקיסר, היה גם הוא ללא ספק תוצאה משוחד כסף שפוזר ע"י השומרונים, בין עבדי הקיסר המשוחררים ועוד בעלי השפעה שברומא, ובעזרתו יכלו השומרונים להציג את פעולות ההתגוננות של היהודים נגדם כהתקוממות נגד רומא. ולהביא כמעט לשואה על כל העם היהודי בארץ. לכל אורכם של תאורי יוספוס את הקורות כאן בולט חוסר יכולתם של ראשי העם, להתחרות נגד השומרונים בשוחד כסף, שהרי

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

בעזרת שוחד כסף יכלו לחסל את התקריות בגליל במהירות ובפשטות, ולא „ללבוש שקים" ולהתחנן לפני הגליליים להפסיק את פעולותיהם. או, כשבא קוודראטוס [21]) לירושלים באותה שעה קשה, שבה ניצבו שלוחי העם למשפט לפני כס הקיסר ברומא, ומצא אותה שקטה, — יכלו אז ראשי העם לנצל את שעת־הכושר המתאימה ולשחד את ההגמון ועי"כ „להבהיר" לו את צדקתם, כשם שעשו זאת היהודים לפני ויטאליוס, והצליחו.

אלא שהאנשים שתחת שליטתם היה מצוי האוצר הגדול של המקדש, לא מצאו לנכון ל„בזבז" כספים כה מרובים למטרות שלא נגעו להם באופן פרטי. הם ראו את עצמם שלוים, שאננים ובטוחים ולא נטו לעסוק, בחששות שמא ניצבת האומה כולה בפני סכנת שואה וחורבן.

למרות זאת, אין אנו יכולים לקפח הפעם את זכותו של אגריפס השני, שבזכות השפעתו ברומא יצאה המשלחת היהודית בשלום מהקיסר, ואף השיגה הענשתם של השומרונים ואנשי השלטון הרומאי האכזרים. — דבר שהיה לו ערך גדול, לא רק לכשעצמו, כי אם לכל מצב היהודים בארץ. ברם היתה זו פעולה חד־פעמית ומקרית. ביסודו היה המצב רע. והאשמה רבצה על „המשגיח הקיסרי" אגריפס, שניצל באופן שיטתי וקבוע את אוצר המקדש לצרכיו הפרטיים, שלו ושל מריעיו, במקום לנצלו לצרכי ציבור של טובת האומה ובטחונה.

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

פרק ג׳

נציבותו של פליקס — והתערערות המצב בארץ

במקומו של קומאנוס שהוגלה, מינה קלאודיוס לנציב בארץ יהודה את פליקס [1]). הוא היה אחיו של פאלאס, עבד משוחרר שהיתה לו השפעה מרובה ברומא. באותו זמן נתן קלאודיוס לאגריפס, ממלכה אחרת וגדולה יותר מאשר ממלכתו הקודמת בכלקיס [2]).

שנה לאחר מכן מת קלאודיוס, ועל כסאו עלה נירון. בנה של אגריפינה, אשת קלאודיוס, אשר בתכסיה ונכליה הצליחה למנוע מבנו של קלאודיוס, שנולד מאשתו הראשונה בריטניקוס, מלעלות על כס אביו [3]).

כבר בראשית שלטונו הוכיח נירון את עצמו כנבל וכמושחת, שמסוגל לבצע ללא רתע מעשי שפלות אכזריים ביותר. בריש גלי הרג את אמו, ציוה להרעיל את בריטניקוס ועוד רבים מנכבדי רומא, ולבסוף אף להמית את מחנכו סינקה [4]).

קיסרות רומא כולה, כולל ארץ יהודה, ניתנה עתה תחת שלטונו של מושל עריץ ואכזר, שלא חת מכל. ידידיו המקורבים ביותר היו עבדים משוחררים ושחקנים בזירות השעשועים של רומא. נירון אף אהב בעצמו לשחק, ונהג להופיע בפומבי בפני קהל, לא יפלא על כן, כי היונים מצאו בנירון ידיד נאמן; הן משום שהיו להם תומכים וידידים בקרב העבדים המשוחררים, והן משום שנירון ראה את עצמו יותר כיווני מאשר כרומאי. ולבד מזה נוספו גם סכומי שוחד כסף ענקיים, שהוזרמו למקורבי הקיסר ברומא ע״י היונים ושהיו בימי נירון „כל יכולים״. מצבם המדיני והבטחוני של היהודים היה איפוא בכי רע.

לאור מצב מסוכן זה, ברור שהיה צורך במשנה זהירות, ובעמידה בלתי־פוסקת על משמר העניינים בחצר נירון. ברם, אלה אשר בידם היו האפשרויות והתנאים לכך, לא עשו כן. הם דאגו רק לעניניהם האישיים, ולא זו בלבד שלא פעלו ולא השתדלו מאומה אצל השלטון המרכזי ברומא, לטובת העם, אלא גם עשו יד אחת עם הנציבים בארץ וסייעו בידם במעשי חמס ורשע, כתמורה לתמיכתם של הללו בשלטונם והשפעתם.

אגריפס ידע למצוא חן, גם בעיני הקיסר החדש, נירון, והלה הוסיף

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

לממלכתו חלק של הגליל, שכלל בתוכו את הערים טבריה וטריכי והעיר יוליאס, יחד עם עשרים וארבע כפרים בעבר הירדן [5]).

אם בארץ יהודה, לא היתה לאגריפס כל סמכות שלטונית, אשר ניתנה רק בידי הנציב הרומאי, הרי בארצות ממלכתו היה הוא בעל הדעה. ועם כל זאת לא עשה כלום לטובת היהודים בארץ ממלכתו. מדיניותו בארץ ממשלתו היתה כשל סבו הורדוס הראשון, שביכר את היונים על היהודים והאדיר אותם על חשבון השפלת היהודים.

אל התעלולים הללו של משפחת ההורדוסים, נוספה גם בגידה שפלה ונבזית בדת ישראל, של אחות אגריפס השני, דרוזילה, שנישאה לנציב הרומאי פליכס [6]), והתכחשה לחלוטין ובגלוי לעמה ולדתה. ייתכן ואגריפס, עם כל שפלותו, התנגד למעשה מחפיר זה של אחותו, אבל התיירא להביע דעה, מאימתו של הנציב ה„כל יכול", שאחיו היה בעל השפעה ברומא. (על מידת חוצפתו ובטחונו העצמי של פליקס, מעיד גם טאציטוס [7]), הכותב על פליכס: „סבור היה כי הואיל וכוח גדול כזה תומך בידו, יעשה כל רע באין עונש").

דברי יוספוס בתארו את תקופת פליקס מאשרים לנו את דברי טאציטוס. ואם כי יוספוס משתדל לחפות ולכסות על כל המעשים הנוראים שנתרחשו בארץ, בתקופות האחרונות שלפני החורבן, — מעשים שהחלו כבר בימי הנציב קומאנוס, והלכו והחריפו לרעה בימי פליקס — אעפ"כ גם מתוך ספוריו שלו כמות שהם, נשקפת תמונת התקופה בכל אימתה.

„המצב [8]) בארץ התרועע והלך מיום ליום. הארץ התמלאה שוב בשודדים ורמאים אשר התעו את העם. פליכס תפס רבים מהם והרגם. כן לקח שבי, גם את אלעזר בן דינאי שעמד בראש להקת שודדים. פליכס תפס אותו בערמה. כי פיתה אותו לבוא אלו אל חצירו. בהבטיחו לו, שלא יעשה לו דבר. ובבואו, שלחו באזיקים לרומא. ביחוד כעס על הכהן הגדול לשעבר, יונתן [9]), על אשר הוכיחו כמה פעמים שיטיב את דרכו בארץ יהודה, פן יסבול הוא, יונתן, מתרעומת העם בעד זה שהוא ביקש בזמנו מקלאודיוס, לשלוח את פליכס ליהודה".

סגנון דבריו של יוספוס מעורר תמיהה. תחילה מדבר הוא על מעשי פליכס כאילו היו מוצדקים [10]), והוא נמנע מלפרט את פרטי המעשים שבגללם הוכיח יונתן את פליכס. ואילו לאחר מכן, מתאר הוא עובדות, המוכיחות כי פליכס עצמו, הוא שהפר את החוק בצורה שפלה, ואף שכר רוצחים להיקנם מיונתן: „פליכס חיפש דרכים איך להיפטר מהמוכיח ה„מטריד"; הוא אף הבטיח סכומים גדולים לאחד מתושבי ירושלים, ידידו הקרוב ביותר של יונתן בשם דורן, על מנת שזה ישכור רוצחים להרוג

www.daat.ac.il

את יהונתן. דורן הסכים והסגיר את הכהן הגדול לידי רוצחיו. רוצחים אלו החביאו חרבות קטנות תחת לבושם ועלו לירושלים, כאילו להתפלל שם. הם התערבו בין משרתי יהונתן ורצחוהו". יוספוס ממשיך: „לא היתה כל תגובה[11]), ועל כן גדלה החוצפה של השודדים, לבוא בחגים אל העיר, כשחרבם חבויה תחת לבושם; והתערבו בעם ודקרו את אויביהם, או אנשים אחרים, תמורת בצע כסף. מעשים אימים אלו נתרחשו, לא רק בעיר אלא גם בבית המקדש". מדברי יוספוס ב„מלחמת היהודים"[12]) מסתבר, כי רוצחי יהונתן היו חבורת רוצחים מאורגנת, ויהונתן היה קרבנם הראשון. יוספוס כותב שם: „צמח וגדל בירושלים סוג של שודדים אחרים, אלה הנקראים וידועים בשם סיקריים. הסיקריים רצחו אנשים בעצם היום ובראש חוצות העיר. יהונתן הכהן הגדול היה הראשון אשר נשחט בידיהם. ואחריו נרצחו אנשים רבים מדי יום ביומו. ורע ומר עוד מן האסונות עצמם, היה הפחד אשר נפל על פני כל. כי כמו בעת המלחמה ירא כל איש פן יבוא מותו פתאום. ומרחוק נזהר מפני אנשי ריבו, וגם חדל לבטוח באוהביו הקרובים".

ייתכן וגרועים מן הרוצחים, שהרגו אנשים חפים מפשע תמורת בצע כסף, היו אלה אשר מימנו מעשי תועבה אלו. לדאבון לב, נתקיים הפסוק: „איך היתה לזונה קריה נאמנה — ועתה מרצחים". יהונתן הכהן הגדול, היה הראשון, שבגלל עמדתו המדינית הכנה, נהרג בידי מתנגדיו; ומשום שלא באה כל תגובה של ממש על רצח זה, הפכה תופעה איומה זו, להיות למכשירים הקבוע של בריונים, שביקשו להיפטר מישרי־דרך שעמדו להם בדרכם.

בתארו את רציחתו של יהונתן, מוסיף יוספוס ומוסר לנו את שם הקרבן ואת שמות אלו שיזמו את הפשע. ברם, במקרים הרבים האחרים, איננו מזכיר, לא את שם הנרצח, ולא את שמות שוכרי הרוצחים.

ביתר גילוי־לב מדבר יוספוס בספרו על עושק הדלים בידי בעלי זרוע. אלא שבתארו את התקופה הזו, עדיין נמנע הוא מלכנות ולפרט את שמותיהם:[13])

„עכשיו פרץ ריב גם בין הכהנים הגדולים[14]), ובין הכהנים ההדיוטות ונכבדי ירושלים. כל אחד מהכהנים הגדולים, עשה לו להקת אנשים פוחזים ובעלי אגרופים, ולא היה מי שהוכיחם. כל אחד עשה מה שליבו חפץ, כאילו לא היתה עוד ממשלה. לבסוף גדלו עזותם ושחצנותם של כהנים גדולים עד כדי כך, שלא התביישו לשלוח את עבדיהם לגרנות, לחטוף את המעשר המגיע לכהנים[15]). כתוצאה מכך יצא שהכהנים העניים גועו מחוסר לחם. במקום המשפט שלטה עריצות בני עולה."

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

מתוך תאור זה משתקפים לנו אימי התקופה: בירושלים נוצרו שני מעמדות. אחד כהנים גדולים ובעלי בריתם, ושני כהנים הדיוטות ונכבדי ירושלים; בחוצות ירושלים שולט אגרוף רשע, באין מי שיעצור בו; הגה ההנהגה וההשפעה, נשמט ומסולק מידיהם של שלומי אמוני ישראל, יחד עם אוצר המקדש. וכל אלו עוברים לידיהם הטמאות של ההורדוסים ובעלי בריתם, האבירים והכהנים הגדולים.

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

פרק ד'.

קיסריה — המצב בירושלים

באותם ימים קשים ומרים, בהם נתפלג העם לעושקים ועשוקים, ניצלו היונים היטב את מצבם המעורער והמיואש של היהודים, ועשו ככל שביכולתם להיבנות מחורבנם. ראשית מעשיהם היתה, לשלול מהיהודים את זכויות האזרח, שהיו להם בקיסריה מקום מושב הנציב הרומאי, אשר נחשבה מאז ומעולם כחלק בלתי נפרד מארץ יהודה.

בשעה קשה זו, כאשר אש הסכנה השתוללה מבית ומחוץ, לא עשו כל אלה שביכולתם היה לעשות, מאומה כדי לסכל את מזימות היוונים; והתייחסו לכל הענין בקור־רוח ובשוויון־נפש. תופעה מעציבה זו, בולטת מתוך תאורו של יוספוס על הקורות בקיסריה באותו זמן:

„גם בין היהודים בקיסריה [1]) ובין הסורים שם, פרצו מריבות בדבר שיווי זכויות האזרחים. היהודים דרשו זכות קדימה, בטענה כי המלך הורדוס מייסד קיסריה, היה מזרע [2]) היהודים. הסורים לא הכחישו זאת. אבל טענו, כי כבר זמן רב לפני בנין קיסריה, נקראה העיר בשם מגדל סטראטון, ואז טרם דר שם אף יהודי אחד. כאשר שמעו הפקידים הרומאים על המריבה, ציוו לאסור ולהכות את ראשי המדברים משני הצדדים, והמריבה שקטה לזמן קצר. ברם היהודים אשר ליבם גבה בעושרם, הביטו בזלזול על הסורים, והתקיפום בהשמצות, כדי לעוררם למעשי איבה. הסורים שלא היו עשירים כמותם, הסתמכו על גדוד הצבא הרומאי שחנה בקרבת העיר, והיה מורכב ברובו מאזרחי סבסטה וקיסריה. והשיבו זמן רב על השמצות היהודים בגידופים כמותן. אך אחר כך עבר הקרב המילולי לקרב אבנים, ומשני הצדדים נפצעו הרבה ונהרגו. אבל בדרך כלל הצליחו היהודים; כאשר ראה פליכס שהמריבה הפכה כמעט למלחמה גלויה, מיהר לבוא והשביע את היהודים, כי ישקטו. כאשר הם לא שמו ליבם לדבריו, שלח גדוד חיילים. יהודים רבים נהרגו ועוד יותר נשבו. פליכס נתן גם לחייליו; לשדוד. בתים אחדים מלאים אוצרות כל טוב. המתונים בעלי ההשפעה שבין היהודים, אשר דאגו לשלום קרוביהם, ביקשו מפליכס לצוות לחייליו בקול חצוצרות לחדול, כדי לאפשר ליהודים לכפר את מה שחטאו. פליכס מילא את רצונם כרגע."

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

דומה שרק אדם המתנכר לאחיו בצערם ובגורלם, יכול היה לספר את המתואר כאן, בסגנון מוזר שכזה. כי יוספוס, מתוך רצונו להופיע כ„סופר אובייקטיבי", נוטה מדי פעם יותר ויותר להאשים את אחיו בכל תקרית ועניין, וכך הוא עושה גם בתארו כאן את מלחמת הקיום של יהודי קיסריה. ברם, מגונה מאד הדבר, אם מסוגל הוא לכתוב, כי „פליקס רצה רק להשקיט את המריבה" אבל היהודים, הם שגרמו לו להלחם בהם ועל־כן שלח נגדם את חייליו הסורים־יונים, אזרחי קיסריה וסבסטה, שונאיהם בנפש של היהודים. והוא אף אינו בוש לשים בפי היהודים, המבקשים על נפש קרוביהם, מלים כמו „כדי לאפשר ליהודים לכפר מה שחטאו", ועוד להוסיף על כך „שהנציב מילא כרגע את בקשתם", וליצור את הרושם, כאילו הנציב, הוא שדאג לטובתם של אנשי העיר.

דמותו האמיתית של פליכס מתגלה ומצטיירת לנו מתוך תיאורי יוספוס אחרים, הסותרים להלוטין את תיאורו כאן. אמנם כאן מתואר פליכס כנציב ישר, הרואה מחובתו להשליט סדרים בעיר ושלום בין תושביה. ברם, עוד באותו פרק, מתוארת תמונה שונה לחלוטין [3]:

„במקום פליכס שלח גירון נציב חדש, את פורציוס פסטוס. הוא אך הגיע לארץ יהודה וראשי היהודים של קסריה, נסעו לרומא לתבוע את תביעותיהם נגד פליכס. וכמעט שהוא קיבל עונש חמור על הרעות אשר עשה ליהודים. אבל אחיו פאלאס, אשר אז היה נכבד מאד בעיני גירון, הצליח בתחנוניו להטות דעת הקיסר כלפי חסד". ויוספוס ממשיך ומתאר „עוד יותר. האישים המכובדים ביותר של הסורים [4] בקיסריה, השפיעו בעורת סכומי שוחד ענקיים על בורוס, אשה לפנים היה מורהו של גירון ביונית, ועכשיו היה מזכירו היוני, לפעול על הקיסר לתת להם מכתב, אשר בו שלל מהיהודים בקיסריה, את שווי הזכויות שהיה להם שם. בורוס הצלית בהשתדלותו אצל הקיסר, שאמנם כתב מכתב שכזה. ומשם התחילו הצרות אשר באו אחר כך על עמנו".

הנה כי כך, מתברר לנו, כי מעשי פליכס היו כה גרועים ובלתי־חוקיים, עד שהיה צפוי לעונש חמור גם לפי חוקי רומא. ואף הקיסר שוכנע בכך וגם עמד להענישו קשות, אלא ניצל הודות להשתדלות אחיו.

דברי יוספוס האחרונים הנם, איפוא, רחוקים מאד מראשית דבריו, בהם תיאר את פליכס, כנציב אחראי הפועל בהתאם לתפקידו, ואשר עשה מה שעשה רק כדי להשקיט את הרוחות; ואת היהודים, כעם קשה עורף המסרב לשמוע לדברי תוכחה צודקים של הנציב, והאשם משום כך בעצמו בסבל שבא עליו.

כאן מגלה לנו יוספוס את האמת על מקורו של הסכסוך בין היונים־סורים והיהודים בקיסריה. כאן מתברר, כי לא זו בלבד, שהיהודים לא

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

רצו לקפח את זכויות היונים, או להתגרות בהם, אלא שעיקר הריב פרץ בשל רצונם של היונים לשלול מהיהודים את זכויות האזרח בעיר, ולהשתלט על קיסריה. [illegible]

מתוך תיאור זה גם מתברר, כי המאבק בקיסריה החל זמן רב קודם לכן, וכי עוד לפני שנתחולל הקרב הגלוי בין היונים ליהודים כבר הכשירו היונים בסתר את הקרקע להשתלטותם המלאה על העיר קיסריה. יוספוס אינו מוכיר שום משלחת יונית שנסעה גם היא לרומא, להביא את טענותיה בפני כס הקיסר; והסיבה לכך פשוטה: היונים לא היו זקוקים למשלחת כזאת. עוד קודם לכן הצליחו לקבל את הסכמת הקיסר לביטול זכויות היהודים בקיסריה. ואילו המשלחת היהודית שבאה לרומא, לא ידעה על הסכמה זו של הקיסר והתרכזה רק בנסיון להביא לידי הדחת פליכס והענשתו, נסיון שלא הצליח עקב השפעתו החזקה של אחי פליכס על נירון הקיסר.

יהודי קיסריה היו נתונים עתה במצב חמור: זכויותיהם הרשמיות נשללו מהם וניטל עליהם לעמוד במלחמת קיום קשה, גם נגד היונים וגם נגד הנציב פליכס.

מה עשו באותה שעה אלה שהחזיקו בהגה ההנהגה הראשית בירושלים? מה עשו באותה עת־צרה ליהודי קיסריה, הללו שיכולים היו לסייע להם במאבקם הקשה. במה היו עסוקים באותו זמן ההורדוסים וחבר הכהנים הגדולים בעלי ההשפעה שבירושלים?

לא ידוע לנו על כל פעולה של ממש מצד הללו לטובת היהודים בקיסריה. לעומת זאת ידוע לנו מתוך תיאוריו של יוספוס, כי [5] „באותו זמן מסר המלך אגריפס את הכהונה הגדולה לישמעאל בן פיאבי", וכבדרך אגב מספר הוא „פרצה מריבה בין הכהנים הגדולים ובין הכהנים ההדיוטות ונכבדי ירושלים" ויוסיפוס ממשיך לתאר באריכות את מעשי השוד והגזל של אותם כהנים גדולים...

גדולי התורה ומנהיגי העם לא יכלו לעזור במאומה ליהודי קיסריה. לא היה בכוחם לעמוד אל מול כוח המחץ של הכהנים הגדולים הצדוקים ובעלי בריתם כבירי היכולת, שנסתייעו לא רק באגרופי רשע [6], אלא גם בהסתות והשמצות. ברצונם לחפות על התנגדותם של חכמי התורה כלפיהם בשל מעשיהם, התעטפו גם אלה שכבר נתרחקו מאד מדת ישראל ובחייהם הפרטיים נהגו ככל הגויים, באיצטלה של מלחמת דעות ועקרונות, והשתדלו לתת למלחמתם בגדולי התורה אופי של מלחמת דת, מתוך תקוה, כי בכך יצליחו לקנות את לב המוני העם.

אמנם בויכוחיהם עם החכמים לא הצליחו [7]. אך ההמונים התרגלו לראות אנשים המורדים בסמכות גדולי התורה, אינם נשמעים להם ובועטים

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

במרותם; דבר שצימצם עוד יותר את השפעתם המוגבלת, בלאו הכי, של מנהיגי העם האמיתיים.

תוהו־ובוהו החל משתרר בירושלים, ובתוך המהומה גברה ידם של הסיקריים, אשר סיבכו את המצב יותר ויותר. מחוץ, בקיסריה, שיכלה חרב, ומחדרים, בירושלים, השתלטה האימה. את סיכומה של תקופת נציבות פליכס מתאר יוספוס באמרו[8]: „כאשר בא פסטוס (הנציב לאחר פליכס) לארץ יהודה מצא את הארץ תחת אימת השודדים אשר שרפו כפרים ושדדו אותם. הם הסיקריים כבר נעשו לחבר גדול. פעלו בחרבות קטנות, כמו הסיקה הרומאית, אשר על שמה נקראו השודדים. בימי החגים התערבו בעם, אשר מכל הצדדים זרם לעיר להתפלל, ובין המתפללים דקרו בחרבותיהם את מי שרצו[9]. שודדים מזויינים התנפלו על כפרים, גזלו מה שבא בידם ואחר כך שרפו את הבתים". — — —

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

[illegible]

פרק ה׳

ימי נציבותם של פסטוס ואלבינוס

הנציב פסטוס, שבא לאחרי פליקס, היה ביחס לקודמו, וביחוד ביחס לאלו שבאו אחריו — „נציב טוב״, ואולי אף הגון. מלבד דיכוי אכזרי של איזו תנועת נביא שקר, שחיילי פסטוס הרגו את כל מאמיניו, לא ידוע לנו על מעשי חמס או עול אחרים. יוספוס מציין עובדה זו מבלי לפרט ולפרש גלויות. מדוע היה כך, והוא אומר[1]: „פסטוס שקד לשרש את הספחת אשר הרבתה לפשות בארץ, תפס רבים מן השודדים והמית מהם לא מעטים. אולם אלבינוס אשר קם לנציב אחר פסטוס לא הלך בדרכיו, ולא נבצר ממנו כל דבר גבלה״.

ברם, אף על פי שכאן נמנע יוספוס מלהסביר את השינוי הזמני הזה לטובה בימי פסטוס, מתגלה לנו הסיבה למפנה זה במקום אחר בדבריו, שם הוא אומר[2], לאחר תיאורו את המהומות שנגרמו בעטיו של פליקס בקיסריה: „באותן זמן מסר אגריפס את הכהונה הגדולה לישמעאל בן פיאבי״.

„משפחת ישמעאל בן פיאבי היתה מאותן משפחות אשר רדו בעם ודאהו באכזריות ובמעשי חמס רבים. בגמרא בפסחים דף נ״ז אף נזכר: „אוי לי מבית ישמעאל בן פיאבי אוי לי מאגרופן״. מסתבר, כי מטעם זה מינה אגריפס את ישמעאל לכהן גדול, בשערו כי ישמעאל כמשפחתו, יהיה מעושי רצונו. ברם ישמעאל בן פיאבי, לא זו בלבד, שלא דמה למשפחתו ולא עשה כמעשיהם, אלא שהיה גם אחד מגדולי הכהנים, הגדולים בכלל, ואולי אף האחרון מבין הכהנים הגדולים שתאמו והיו ראויים למשרתם העליונה. במשנה[3], נזכר עליו: „משמת רבי ישמעאל בן פיאבי בטל זיו הכהונה״ ובברייתא במסכת פסחים שם נזכר: „צוחה העזרה שאו שערים ראשיכם ויכנס ישמעאל בן פיאבי תלמידו של פנחס, וישמש בכהונה הגדולה״.

„טעות זו״ של אגריפס, במנותו את ישמעאל בן פיאבי לכהן גדול, היא שמסבירה ומבהירה לנו, מדוע בימי הנציב פסטוס חזר המצב, פחות או יותר, לתיקונו, ולא נתרחשו בו מאורעות מיוחדים. ראשי העם האמיתיים והנאמנים מצאו בישמעאל בן פיאבי תומך ועוזר, ובסיועו הצליחו למנות

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

לגזבר „אוצר בית המקדש" את איש אימונם — חלקיהו. האוצר הזה, שניתן עתה שוב לזמן קצר בידים מתאימות, הוא שבלם את התדרדרות המצב בארץ, והוא שהשפיע גם מדי פעם על הנציב ועל מעשיו. ברם, עד מהרה נשתנתה שוב התמונה, והפעם בעטיו של אגריפס והנציב פסטוס גם יחד.

יוספוס מספר[4]: „גם בעת ההיא כשבא פסטוס, בנה המלך אגריפס, בנין רחב על הארמון הישן של החשמונאים, בהיות הבנין גבוה מאד, נשקף משם מראה יפה על העיר, והמלך התענג בו. בשוכבו שם על הדרגש, יכול היה לראות את כל מה שנעשה בבית המקדש. כאשר נודע דבר זה לנכבדי ירושלים, הרע להם מאד, כי היה זה נגד המנהג והחוק[5] להסתכל במה שנעשה בבית המקדש, בפרט בשעת העבודה. על כן הקימו חומה רמה גבוהה, והיא חסמה את המראה. לא רק ממקום מנוחת המלך, אלא גם מן האולם המערבי מחוץ למקדש, אשר שם השגיחו הרומאים בימי החגים על מה שנעשה במקדש. על הקמת החומה כעס אגריפס, ועוד יותר הנציב פסטוס, והוא ציוה להרוס את החומה. אך היהודים בקשו רשות לשלוח משלחת לנירון ולהודיע לו, כי יגעם להם למות מלראות בסתירת חלק מבית מקדשם. ברשותו של פסטוס שלחו אל הקיסר עשרה אזרחים נכבדים מביניהם, וכן את ישמעאל הכהן הגדול ואת חלקיה גזבר אוצר המקדש. נירון קיבל אותם ולא זו בלבד שסלח למה שנעשה, כי אם גם הרשה להשאיר את הבנין. נירון עשה זאת כדי למלא את רצון אשתו פופיאה[6], אשר היתה יראת־שמים והשתדלה לטובת היהודים. פופיאה הניחה לעשרת הנכבדים לשוב, אבל את חלקיה ואת ישמעאל עכבה ברומא כבני תערובות. כאשר שמע אגריפס על כך, נתן את הכהונה הגדולה ליוסף המכונה קאבי, בנו של שמעון שהיה לפנים כהן דגול".

מתוך סיפורו של יוספוס מתברר, כי ישמעאל הכהן הגדול עמד לצד נכבדי ירושלים במאבקם עם אגריפס והנציב, וכי במאבק זה, היתה ידם של נכבדי ירושלים על העליונה, הן בירושלים והן ברומא. קרוב לודאי, כל הסיבה לכך היתה ב„אוצר בית המקדש", שהיה עתה תחת שליטתם של מתנגדי אגריפס. ושימוש בידם כ„פותח לבבות" הן אצל הנציב פסטוס, והן בחוגי השלטון ברומא. אלא שכפי הנראה, עלה בידי אגריפס, בכל זאת, להפעיל גם שם את קשריו שלו, והללו הביאו לעיכוב הכהן הגדול ישמעאל והגזבר חלקיהו ברומא.

אגריפס ניצל את העדרותם של מתנגדיו מירושלים ומינה לכהן גדול אדם מהנאמנים לו. ברור, כי לו הצליח ישמעאל לחזור לירושלים, לא היה אגריפס מעיז לפטרו מכהונתו, כפי שגם משתמע מתוך דברי יוספוס

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

האומר „כאשר שמע המלך את זה, מסר את הכהונה הגדולה ליוסף המכונה קאבי".

באותם ימים מת הנציב פסטוס, ובמקומו נתמנה לנציב אלבינוס. אלא שזה הגיע לירושלים רק כמה חדשים לאחר מכן. תקופת בינים זו של העדר נציב מירושלים, ניצל אגריפס לטובתו. כאמור מינה לכהן גדול את יוסף קאבי, ולאחר מכן את חנן בן חנן שנמנה על כת הצדוקים. ובעטים של אלו ומקורביהם, שוב חזר המצב לקדמותו כבימי הנציב פליכס. תוהו־ובוהו החל להשתרר בארץ. תקיפי ירושלים החלו שוב להאבק זה בזה; כשהרוצחים הסיקריים משמשים להם כזרוע מבצעת, בעוד שהכהנים הגדולים עומדים מנגד, ואף מנצלים את הסיקריים לעצמם.

תקופת־בינים זו, היא שמסבירה לנו גם את הסתירה בדבריו יוספוס, בתארו ובהעריכו את ימי שלטון אלבינוס. במקום אחד [7]) הוא אומר: „אלבינוס לא הלך בדרכי פסטוס ולא נבצר ממנו כל דבר נבלה" — ואילו במקום אחר הוא אומר [8]): „כאשר בא אלבינוס לירושלים, השתדל בכל כוחו להשקיט את הארץ ולסדר סדרים נכונים, וציוה להרוג הרבה סיקריים".

מסתבר, כי אמנם בבוא אלבינוס לירושלים, לאחר שזו היתה כמה חדשים ללא סמכות שלטונית מוגדרת, מצא את העיר נתונה במאבק־דמים חריף, ומשום כך מצא לנחוץ ל„סדר סדרים נכונים ולצוות להרוג הרבה סיקריים". אלא שבעקב אישים ומאורעות, שנזכירם להלן, נשתנה המצב ואלבינוס הפך להיות אחד מהגרועים שבנציבים, שפתח את תקופת ההורבן.

על השתלשלות הענינים מספר יוספוס [9]):

„חנן בן חנן־אסף את המועצה [10]) העליונה למשפט. הוא האשים את יעקב ועוד אנשים אחרים, שחטאו נגד חוקי התורה, ודן אותם לסקילה. על זה כעסו גם ראשי שומרי התורה. שלחו שלוחי חרש למלך [11]) שיכתוב לחנן שלא יעיז לעשות עוד כדבר הזה. אחדים הלכו לקראת אלבינוס, אשר עכשיו בא לאלכסנדריה, והודיע לו, שלא היתה רשות לחנן להזמין את המועצה לבית המשפט בלי הרשאת הנציב. אלבינוס הסכים לזה, ובכעס גדול כתב לחנן ואיים בו עליו בעונש המגיע לו. בגלל כעסו של אלבינוס, פיטר אגריפס את חנן, ומינה במקומו את ישוע בן דמנאי לכהן גדול". אחר כך מספר יוספוס שאלבינוס בא לירושלים, והשתדל להשקיט את הארץ; והוא ממשיך ואומר: „הכהן הגדול לשעבר חנניה, עלה בכל יום בעיני העם, כי היה בקי מאד בעסקי ממון, וידע למשוך אליו במתנות את הנציב אלבינוס ואת הכהן הגדול המשמש. היו לו עבדים נבזים, שהתחברו עם בני אדם הכי עזים, כדי לגזול מן הגרנות את המעשרות המגיעים לכהנים; ומי שהתנגד להם ספג מכות. וכן עשו הכהנים הגדולים האחרים. והיות

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

ולא היה מי שיעמוד נגדם, יצא מזה, שהכהנים ההדיוטות והעניים, אשר נתפרנסו מן המעשרות [12]), גועו בחוסר לחם. — בימי החג שחל אז, חזרו בלילה גם הסיקריים לעיר, תפסו את אלעזר בן חנניה הכהן הגדול, מזכיר של אוצר בית המקדש, קשרו אותו בחבלים והוציאוהו משם. הם שלחו שליח לחנניה והבטיחו לו להחזיר לו את המזכיר, אם יפעל על הנציב לשחרר עשרה מחבריהם, אשר אסר אותם. לחנניה לא היתה ברירה אחרת, כי אם לפעול על אלבינוס והוא מילא את בקשתו. אמנם זו היתה רק התחלה לאסור גדול עוד יותר. כי השודדים השתדלו עכשיו בכל מיני דרכים, לתפוס אחד ממשפחת חנניה או מידידיו, ולהחזיק קורבנם במאסר, עד שישוחררו אחרים מחבריהם. כך גדל מספרם, — והם החריבו את כל הארץ, בחוצפה עוד יותר יתירה מאשר לפנים. המלך הוריד בזמן הזה את הכהן הגדול, ישוע בן דימנאי, והעלה במקומו את ישוע בן גמלא [13]); כתוצאה מכך פרצה מריבה בין שניהם. כל אחד אסף אליו אנשים פוחזים, אשר השמיצו אלה את אלה בגסות, ולבסוף אף השליכו אבנים. יותר מכולם הגדיל לעשות חנניה, אשר בעושרו, יכול היה לגייס לעזרתו, מספר רב של עוזרים. שנים ממשפחת המלך הורדוס, קוסטובר ושאול, שבגלל קירבתם לאגריפס, היו בעלי מעמד נכבד ביותר, שכרו להם כל אחד כנופיות של פושעים, ובעזרתם בזזו ושללו את החלשים מהם, בעזות ובשחצנות. ומן הזמן ההוא לא יצאה העיר מהצרות, והכל היה מדרדר והולך עד לאבדון."

מתוך דברי יוספוס משתמע ברורות, כי בראשית ימי שלטונו לא נתכוון אלבינוס להשליט בארץ אותו תוהרובוהו, ששרר לאחר מכן בימיו, ושהביא את הארץ אל סף החורבן. ככל שאר הנציבים הרומאים היה אמנם רודף בצע, אבל לא עלה על דעתו להיות מלכתחילה ובמתכוון שודד וחומס. עוד לפני הגיעו לירושלים שלח מכתב חריף אל הכהן הגדול העריץ חנן בן חנן ואיים עליו בעונש קשה, ואף הביא לפיטוריו של, זה מכהונתו ע"י אגריפס. וכשהגיע לירושלים, השתדל והשקיע מאמצים לחסל את כנופיות הסיקריים שהטילו את חיתתם בעיר, בימי הבינים של העדה שלטון רשמי בירושלים.

ברור על כן, כי אילו ניתנה הכהונה הגדולה בידי אנשים כמו ישמעאל בן פיאבי, היו הללו יודעים „להסתדר" עם הנציב, וזה היה משליט סדרים בארץ; ועל כל פנים עשוי היה להיות לא יותר גרוע מאשר קודמו פסטוס.

אך לאסון האומה, גם אחרי הדחתו של חנן בן חנן, מונו לכהנים גדולים אנשים ממקורבי אגריפס, והללו שאפו ודאגו להתעשרותם הפרטית על־ידי מעשי חמס ורשע ללא גבול. כל אחד מהכהנים הגדולים, וכמו כן תקיפים שונים אחרים, שכר לו כנופיות של בריונים, שלא חתו מכל

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

תקיפים אלו ובריוניהם עמדו תחת חסות הנציב וצבאו, ששוחדו על ידם היטב. כך שכמעט מן הנמנע היה לעמוד בפניהם.

כך נוצר בארץ תוהו־רובוהו מוחלט ואיום, כשכנופיות הבריונים והסיקריים זורעות אימה ואוירת זועות, בעוד שהנציב, אשר מתפקידו להשליט צדק וסדר, עולה על כולם במעשי החמס שלו, ומערער לחלוטין את שארית האימון שעוד נשארה בעם כלפי שלטון רומא.

תמונת המצב האיום הזה, מצטיירת לנו מתוך תיאורו של יוספוס באמרו[14]: „ולא נבצר ממנו כל דבר נבלה, ונקל היה בעיניו לנהוג את משרהו בזדון ולמלא את אוצרותיו כסף המסים, לגזול מכל איש את רכושו, כי עוד מלא לבו לקרוא דרור לאסירים אשר נתפסו במעשה שוד, בקחתו כופר מקרוביהם[15]). מזה הוסיפו דורשי המהפכה בירושלים אומץ והעיזו פניהם, כי אבירהם היטו את לב אלבינוס בשוחד, עד אשר נתן לחפיה את המרד באין מכלים דבר. וחלק העם אשר לא מצא חפצו בחיי מנוחה ושלום נטה אחר הנרגנים האלה אנשי ברית אלבינוס. וכל איש נבל אסף לו גדול והתייצב בראשו, כראש שודדים או מושל עריץ. נושאי כליו עזרו לו לעשוק את האזרחים השקטים ועריצים רדו בזדון. וזרע החורבן העתיד נשלך אל האדמה".

ללא ספק צדק יוסיפוס בסכמו את המצב בסוף ימי נציבות אלבינוס: „הכל מדרדר והולך עד האבדון, ונשלך זרע החורבן אל האדמה". ברם, לא נוכל להאשים רק את אלבינוס ביצירת האוירה האיומה הזאת. אמנם תחת חסותו וגם באשמתו הישירה, היתה הקריה הנאמנה לוונה. אך מי היו אלה אשר הביאוהו לידי כך? מי היו אלה שהפכוהו להיות זרוע מסייעת לשודדים ולגזלנים, ולבסוף אף לרוצחים?

לצערנו היו אלה כהנים גדולים ואבירים, ברובם צדוקים וחיצונים וממקורבי אגריפס — כל אלה אשר ביזו והפרו את חוקי התורה בגלוי. שכן הללו רכשו את לבו של אלבינוס בשוחד ובכל אמצעי אפשרי אחר, למען לא יפריע להם בעושקם את הדלים. ויחד אתם הפך גם הוא לשודד ורוצח, עד שהגדיל לעשות מהם ושיבש לחלוטין את, כל שארית הסדר שעוד נותרה בארץ.

מגדולי התורה, מנהיגיהם האמיתיים והנאמנים של העם, שוב נמנעה עתה כל אפשרות של פעולה. נבצר מהם מלהשפיע על הנציב הרומאי שידאג לסדרים הפנימיים, שכן מן הנמנע היה להלחם נגד השפע הרב של שוחד כסף שזרם אל הנציב מידיהם של רשעי העם, במישרין ובעקיפין; באמצעות חשיפת העם בפני כל מעשי שוד וחמס והכבדת עול המיסים. מנהיגי העם גם לא יכלו בעת צרה זו לשלוח משלחת לרומא, להתאונן שם על מעשי הנציב, שכן לא היו יכולים לקטרג על הנציב בפני הקיסר,

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

בשעה שאגריפס ומקורביו היו לו לסניגורים; ומה עוד כשלא היו בידם האמצעים הכספיים הדרושים, כדי לשחד ולהשפיע על מקורבי הקיסר בהומא.

התדרדרות המצב עד לתהום בימי הנציב אלבינוס, לא נגרמה, כפי שכתב גרץ, בעטיין של השקפות־העולם המנוגדות כל־כך של היהודים והרומאים, אלא בגלל חוסר־האונים של גדולי התורה והדור, לעמוד בפרץ נגד הנציבים שואפי־הבצע.

ונהפוך הוא, אגריפס ואנשי בריתו הזרים ליהדות ולרוחה, חברו יחד עם הנציבים הרומאים, לעשוק את העם ולמנוע ממנו כל פעולת התגוננות אחראית; והם הם האשמים בחורבנה של ירושלים!

האסון שאירע בימי קומאנוס על רקע המריבה בין השומרונים ליהודים, שתואר לעיל, אפשר היה למנעו, אילו שיחדו את הנציב בכסף הרב שהיה באותה שעה באוצר בית המקדש, ושאגריפס ומקורביו חסמו אותו בפני מנהיגי העם.

בימי רצח יונתן הכהן הגדול, שנהרג ביזמתו של הנציב פליכס, והתפשטות מגיפת הסיקריים שלאחר מכן — לא עשה אגריפס מאומה להחזרת המצב אל כנו; ויתר על כן, הוא עמד מנגד בשעה שהנציב פליכס הצדיק את היונים ברבים עם היהודים תושבי קיסריה, ואף דכא באכזריות את נסיון ההתגוננות שלהם.

באותם זמנים גורליים היה אגריפס עסוק במינוים ובפיטורים של שמונה כהנים גדולים, כדי שהללו יסייעו בידו לשמור על השפעתו. ומובן מאליו שאגריפס, כחמורה, סייע בידיהם לנצל את מעמדם הרם לטובתם הפרטית ולקיפוחם של הכהנים ההדיוטות והעניים.

פעם אחת ויחידה „טעה" אגריפס ומינה לכהן גדול את ישמעאל בן פיאבי, זה שהכיר וידע את חובת משרתו כלפי ד', המקדש והעם, ולא ראה כחלק מתפקידו להיות משרתו של אגריפס במעשי חמס ועוול. ואמנם השתדל ה„משגיח" אגריפס להיפטר מכהן גדול „גרוע" זה בהזדמנות הראשונה. וכשהיה ישמעאל בן פיאבי ברומא בשליחות לטובת העם ועוכב שם בעטיים של מקורבי אגריפס, מינה מיד כהן גדול אחר תחתיו.

אגריפס גם לא עשה דבר, כדי למנוע את מעשי החמס וקרבות־הדמים, שביצעו עבדיהם של הכהנים הגדולים, חנניה, ישוע בן דמנאי וישוע בן גמליאל, בחובות ירושלים. גם לא עצר במקוריו, קוסטובר ושאול, שרדו בעם באכזריות וברשעות. ולמרות השפעתו הגדולה עליהם לא מנע מהם מלעשות בירושלים ככל העולה על רוחם[16].

האיש אגריפס, שהקיסר קלאודיוס קרא לו „דידו", והקיסר נירון הראה לו פנים שוחקות, ואשר היו לו תמיד קשרים מצוינים ברומא, לא עשה

www.daat.ac.il

מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

...מה לטובת העם בימי הרעה והרשע של הנציבים, פליכס, אלבינוס ופלורוס. הוא אף לא התנגד למעשה המחפיר של אחותו, אשר לא בושה בגדה בעמה וגישאה לנציב הרוצח פליכס. גם אינו ידוע לנו על איזה פעולה כלשהו מצד אגריפס, לטובת המשלחת היהודית שבאה לרומא, להתלונן על מעשי האכזריות של פליכס ושבראשה עמד הכהן הגדול ישמעאל בן פיאבי.

ולעומת זאת ידוע לנו [17]), כי אגריפס הרחיב את העיר קיסריה—פילפי וקרא אותה לכבוד נירון — „נירוניה". וכי הוא השקיע כספי מיסים מרובים של אזרחי מלכותו, בבנין תיאטרון בעיר היונית בירות, שם העמידו גם פסילים; ואילו בירושלים, סירב בתוקף לממן מקופת המקדש, הקמת בנין נוסף לבית המקדש, כדי להעסיק את שמונה עשרה אלף הפועלים שנשארו מחוסרי עבודה לאחר השלמתו של המקדש [18]), ובכך גרם שתי רעות: שלל פרנסתם של אלפי פועלים, שנשארו ללא עבודה; הביא לידי כך, שבקופת המקדש יהיו מונחים סכומים עצומים ללא שימוש, — סכומים שקרצו אל הנציבים הרומאים, אשר חיכו לשעת הכושר כדי לנצל לטובתם את האוצר הגדול. רק לאחר שהופעל עליו לחץ כבד וניאות אגריפס להעסיק חלק מהפועלים בריצוף רחובות ירושלים באבני שיש.

הדבר היחיד „שתיקן" אגריפס בתור „משגיח" על בית־המקדש היה, שהלויים המשוררים ילבשו בגדים לבנים [19]), כאלו של הכהנים. אכן — „גדולים מעשי אגריפס"!

על אף אשמתו הגדולה עד למאד של אגריפס, אין אנו יכולים להתעלם ולקפח את זכותו על שני מקרים, בהם אכן התערב לטובת עמו, והם: א) כשפאדוס הנציב הראשון לאחר מות אגריפס דרש למסור לו את בגדי הכהן הגדול למשמרת מרגל לרגל, הפעיל אגריפס, ששהה באותו זמן ברומא, את השפעתו על הקיסר קלאודיוס, וזה נעתר לבקשת המשלחת היהודית לבטל את פקודת הנציב.

ב) כשבאה המשלחת היהודית לרומא להתלונן שם על מעשי האכזריות של הנציב קומאנוס, ביקש אגריפס מאשת הקיסר להשפיע על בעלה לקבל את טענות המשלחת ולהצדיקה, וקלאודיוס נעתר לה.

ברם, גם „טובות" אלו שעשה אגריפס, לא גרמו לו שום אי־נעימות בחוגי השלטון, שם היה מעמדו איתן וברצון נענו לבקשותיו, וגם בירושלים בין חוגי מקורביו, שהרי הכהנים הגדולים מתומכי אגריפס, גם הם רצו בהחזרת הבגדים, וגם הם שמחו על הדחת קומאנוס.

בירושלים, בבית המקדש, במקום שליטתו ו„השגחתו" של אגריפס,

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

במקום בו היה יכול להקל על מצב העם ולפעול לטובתו, לא עשה זה דבר על מנת לקדם את פני הרעה, אלא הגדיל בכל פעם יותר את תבערת המהומה, השנאה והעושק, שנצטרפו יחד לבסוף לשלהבת אדירה, שהביאה את המרד הגדול והחורבן שלאחריו.

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

פרק ו

ראשית ימי נציבותו של פלורוס — השערוריה בקיסריה

במקום אלבינוס מינה נירון קיסר לנציב את גסיוס פלורוס. אשת פלורוס היתה ידידתה האישית של פופיאה אשת נירון, ובזכות השתדלותה של זו קיבל גם את משרתו. בהסתמכו על השפעת אשתו בחצר, לא נרתע פלורוס מכל מעשי רשע ופשע.

יוספוס לאחר תארו את רשעת הנציב אלבינוס אומר:

„אף כי היה אלבינוס [1] איש חמס כזה, בא אחריו פלורוס והראה לדעת, כי למולו גם אלבינוס לצדיק גדול יחשב. — כי אלבינוס עשה את מעשיו במסתרים והצניע ללכת בדרכי רשעתו. פלורוס התפאר בתועבותיו לעיני כל העם ועשה את מעשיו כתלין שלוח להוציא משפט החייבים, ולא נבהל מכל שוד ורצח ומכל עוול וחרפה. במקום הרחמים היה רשע אכזרי, ובמעשי הנבלה לא ידע בושת. ואיש לא ידע כמוהו לכסות את פני האמת בשקריו [2] ולמצוא דרכי עורמה ומזימה למעשי נבליו. ונקל היה בעיניו קחת בצע מכל איש ואיש; כי ניצל ערים שלמות והשחית קהלות רבות; וכמעט העביר קול בכל הארץ, כי הרשות נתונה לכל איש לגזול כאות נפשו, אם הוא, פלורוס, יקבל חלק מן החמס. בתאות בצעו השם מחוזות שלמים, ורבים עזבו את נחלת אבותיהם וברחו אל מדינות זרות. וכל הימים אשר ישב באנטיוכיה וסוריה צסטיוס גלוס, לא נועז איש לשלוח אליו שליחים לצעוק חמס על מעשי פלורוס אף בבוא [צסטיוס] לירושלים למועד חג המצות הקיפו אותו כל בני ההמון הגדול אשר מספרו לא מעט משלוש מאות רבוא [3], והחילו את פניו לרחם על מצוקות העם וגם צעקו לפניו על פלורוס, כי הוא מחריב את העם. פלורוס היה באותו מעמד, כי עמד על יד צסטיוס והקשיב לצעקות העם בצחוק לעג שאנן. וצסטיוס הקשיב את סערת העם והבטיחהו כי יהפוך את לב פלורוס לטובה בעתיד; ואחרי זאת שב לאנטיוכיה, ופלורוס ליווה אותו עד קיסריה למען אחז את עיניו, וכבר חשב לבו, לרחוק את העם למעשי מלחמה, בהבינו כי רק בדבר הזה יוכל לכסות על עלילות רשעותו. הוא ידע כי בעת שלום היה עליו להיזהר פן ילכו היהודים אל הקיסר להתאונן על מעשיו. אולם אם יעלה בידו להפיח מרד בקרבם, תשכיח הרעה הגדולה את אשמותיו. ולמען

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

סכסך את העם ברומאים, העלה פלורוס את סאת מצוקותיו מיום ליום".

לאחר תיאור־זוועות זה של ימי שלטון פלורוס, נשאלת מאליה השאלה: היכן היו באותה שעת מצוקה קשה כל אותם אבירים וכהנים גדולים בעלי ההשפעה וההון? היכן היו אז חבר מריעיו של אגריפס, והכן היה ה„מלך" עצמו?

יוספוס שותק ואינו מזכיר מלה אחת אודותם. כאילו בימי פלורוס, שזב לא היו הללו תושבי ירושלים ואדוניה, או לא ידעו מה מתרחש בארץ. יוספוס גם אינו מזכיר סבל כלשהו שסבלו חוגים אלו מתגרת ידו של פלורוס, עד לתקופה שבה בא פלורוס לירושלים עם צבאו, כאוייב גלוי השואף להרוג ולהשמיד.

אך מה שמפליא ומרגיז ביותר הוא, שכאשר בא צסטיוס גלוס הגמון סוריה לירושלים, והמון עצום נתקהל וזעק בפניו על מעשי החמס והרשע של פלורוס, נעלמו לפתע כל אותם רודי העם וחומסיו, כל אלו ששלטו בורוע רשע כל ימות השנה, ולא הופיעו גם הם לפני ההגמון לבקש על הדחתו של הצורר פלורוס. צסטיוס גלוס עזב את ירושלים כלעומת שבא, מבלי לעשות דבר, אם כי ידע היטב והכיר בצדקת טענותיהם של היהודים, והסתפק בהבטחות של הבל שלא עזרו במאומה ולא שינו את המצב.

שכן באותם ימים לא היה די בטענות צודקות ובהוכחת האמת, כדי להשפיע ולהשיג הישגים של ממש. לשם כך היה דרוש כסף, ובכמויות עצומות, וזה היה נתון תחת שליטתם של אנשים כמו אגריפס ומריעיו, ש„לא מצאו לנחוץ" לבזבז כסף על צרכים מעין אלו, של שיחוד הגמון סורי. למען הקל סבל ומצוקות העם.

המפליא במיוחד בכל הפרשה האומללה הזאת הם דבריו של יוספוס האומר[4]: „וכל הימים אשר ישב ההגמון צסטיוס גלוס בסוריה, לא נועז איש לשלוח אליו שלוחים לצעוק חמס על מעשי פלורוס". — שהרי אגריפס מלך על ממלכה גדולה למדי, ולא היה כפוף למשמעת הנציב הרומאי ביהודה, כך שהיה באפשרותו לתת לכל אדם מקלט בטוח בתוך תחומי ממלכתו, ואם־כן מדוע גם הוא וגם מקורביו לא שלחו משלחת לאנטיוכיה, ומדוע לא נסעו הם עצמם, שהיו חופשיים, להתלונן על פלורוס?

לאור כל האמור אין כל ספק בכך, כי אנשים אלו, גם אם יכלו להקל על העם, גם אם יכלו להביא להדחתו של פלורוס או לפחות לרסנו — לא רצו לעשות זאת! מדוע? האם חששו לחייהם? האם בקשה להדיח את פלורוס, היתה כרוכה בסכנת חיים לאגריפס? ברור שלא. לכל היותר, עלול היה לסבול אי־נעימות בעטיה של ידידות אשת פלורוס עם פופיאה אשת נירון, ואכן אי־נעימות זו שיכולה היתה להגרם לאגריפס[5], היא כף־הזכות היחידה שנוכל לדונו בקשר לפרשה טרגית זו.

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

ואילו בנוגע למקור אדישותם של מקורבי אגריפס בירושלים, יתכן מאד שהיו שותפים למעשי פלורוס, כפי שהיו בעבר שותפיו של אלבינוס. ואולי עליהם אומר יוספוס[6]: „וכמעט העביר קול בכל הארץ, כי הרשות נתונה לכל איש לגזול כאוות נפשו, אם הוא פלורוס יקבל חלק מן החמס" — ולא יפלא איפוא שהללו לא בקשו להדיח את פלורוס.

לא יפלא גם, כי באותה עת, כאשר פלורוס עוד התיירא מפני תלונות ברומא, כפי שכותב יוספוס: — „הוא ידע כי בעת שלום עליו להזהר, פן ילכו היהודים אל הקיסר להתאונן על מעשיו"[7], — לא עשו מקורבי אגריפס דבר להקל על העם ולא שלחו כל משלחת לרומא. ואילו על אגריפס עצמו מעיד אף יוספוס, כי לאחר מכן בשעה הגורלית והמסוכנת ביותר של ימי פלורוס, כאשר רק משלחת דחופה לרומא יכולה היתה להציל את המצב, דחה אגריפס את בקשת העם לשלוח משלחת לקיסר — „כי שם אל לבו, כי לאיש צר ואוייב ייחשב, אם ימלא את ידי האנשים לכתוב שטנה על פלורוס"[8].

מצב עם ישראל באותה שעה, כפי שהוא מתואר על־ידי יוספוס, הוא איום ומחריד: נציגי רומא רדים בעם, שודדים ורוצחים ללא משפט וללא הצדקה, יאלו שבידם הכוח והאפשרות להקל על המצב, אינם עושים מאומה ועומדים מנגד לסבלות אחיהם שלהם.

זה שום פעולה מדינית ממשית אינה נקטת ע"י היהודים אם מאונס ואם מרצון, ומאידך גיסא עושים היונים, שונאיהם המושבעים של היהודים, ככל שביכולתם כדי לערער לחלוטין את מעט העצמאות, השלטון וההשפעה שעוד נותרו ליהודים. וכמו בעבר כן גם עתה שימשה להם העיר קיסריה — העיר שנבנתה ע"י הורדוס האדומי על מנת שתתחרה בירושלים — כמרכז ראשי למלחמתם ביהודים.

אחרי שהוא מתאר את בקור ההגמון צסטיוס בירושלים ואת מזימותיו של פלורוס לחולל שם מרד, מספר יוספוס על מה שאירע בקיסריה באותם ימים[9]:

„ובימים ההם נצחו היונים אשר בקיסריה במשפט הקיסר נירון והביאו בידם את פתשגן גזר דין הקיסר, כי להם תיאות הממשלה בעיר. והדבר הזה היה ראשית המלחמה, בשנת שתים עשרה לשלטון נירון, היא שנת שבע עשרה למלכות אגריפס בחדש ארטמיסיוס (אייר). אמנם הגורם האחרון למלחמה לא יאה לצרות הגדולות אשר יצאו ממנו: — ליהודים היושבים בקיסריה היה בית כנסת במקום אשר בעליו היה יוני מקיסריה. היהודים בקשו בכל הימים לקנות להם את המקום לאחוזה, וגם אמרו לשלם כסף יותר משויו. אולם היוני השיב את פני היהודים בבוז. ולמען הרעימם החל להקים בחצרו בנינים חדשים ויסד שם בתי חרושת ליהודים

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

השאיר משעול צר אשר קשה היה לעבור בו. בראשונה התנפלו חמומי מוח מבין היהודים על עושי המלאכה להשבית את העבודה. אולם פלורוס מנע אותם בחוזק יד מן המעשה. במבוכה הזאת פנו אל פלורוס ראשי היהודים ואיתם יוחנן המוכס, והבטיחוהו כי ישלמו לו שמונה ככרי כסף אם יעצור את המלאכה. פלורוס הבטיח להם כי ימלא את כל חפצם אם יקבל את הכסף, אך כאשר הגיע הכסף לידו, עזב את קיסריה ויצא אל סבסטה, והשאיר את בעלי הריב לגמור את הענין ביניהם כאילו מכר ליהודים בכסף את הרשות להלחם בשונאיהם."

מתוך התנהגותו ותגובותיו של היוני בעל המגרש והמריבה שפרצה בגללו, ניכרת ובולטת הרגשת העליונות של היונים על היהודים בקיסריה באותו זמן. ליונים יש אישור קיסרי על זכות אזרחות בלעדית בעיר, וליהודים אין אפשרות להתגונן, באשר הנציב וצבאו עומדים כמעט לפקודתם של היונים.

מכל התפתחות הענינים שלאחר מכן נראה בעליל, כי לפלורוס וליוני קיסריה היתה אותה מגמה, ויתכן גם אותה תכנית, להתגרות ביהודים, להשפיל את כבודם ולעוררם לידי כך שיקומו וילחמו ביונים כפי שעשו בימי הנציב פליכס. מזימה אשר, במצבם של יהודי קיסריה, כשהם משוללי זכויות אזרחים, העמידה אותם במצב מסוכן בהרבה מאשר בימיו של פליכס; באשר עתה, באמתלה של שמירת החוק, יכול היה הנציב לשלוח נגדם את חייליו, באמרו כביכול להגן על אלה, אשר לפי פקודת הקיסר הם אדוני העיר ואזרחיה.

לאור מצב עדין זה של יהודי קיסריה, יובנו לנו הקורות המתוארים להלן בידי יוספוס, ואשר מהם נראה, כי היונים רצו להלחם ביהודים למרות נסיונו של ממלא מקום הנציב למנוע אותם מכך; ואילו היהודים המתונים העדיפו שלא להגיב ולצאת מהעיר. יוספוס מספר: "ולמחרת היום ביום השבת כאשר נאספו כל היהודים בבית הכנסת, יצא איש מחרחר ריב מבין היונים תושבי קיסריה והפך סיר נפוח ופיו למטה והציג אותו לפני מבוא בית־הכנסת וזבח עליו צפרים לקרבן[10]). בדבר הזה חרף את היהודים, כי חלל את חוקי תורתם וטמא את המקום. נכבדי היהודים והמיושבים בדעת אמרו, כי עליהם לפנות בדבר המריבה הזאת אל הנציב. אולם רוח אוהבי המחלוקת ובני הנעורים היתה כאש בוערת, והם מיהרו להילחם באויביהם. ולעומתם התיצבו היונים במערכה, כי הם שלחו לפניהם במחשבת ערומים את מקריב הזבח. וכמעט התחולל קרב בין שני המחנות. אך יוקונדוס שר הרוכבים אשר ציווה לעמוד בפרץ נגש אל המקום ולקח את הסיר וניסה להשבית את הריב; אולם עצתו הטובה שבה ריקם מפני זדון היונים תושבי קיסריה. והיהודים מהרו לקחת את ספרי התורה לצאת

www.daat.ac.il

אל גברתה, היא אחת מן אחוזותיהם, במרחק שישים ריס מקיסריה".

מתיאור זה נראה, כי יוקונדוס שר הרוכבים שאף באמת להפסיק את הקרב. הוא לא היה מאנשי קיסריה וסבסטה בעלי הכוונות המדיניות, אלא שר הרוכבים, שלא היתה לו כל סיבה מיוחדת לשנוא את היהודים — אלא שלא העז למנוע בכוח את היונים מלתקוף את היהודים, בפחדו מפני הנציב שנטה לצדם של היונים.

יוספוס מוסיף ומספר, כי שנים עשר מנכבדי היהודים הלכו לסבסטה לבקש את עזרת פלורוס. הם אף רמזו לו על שמונת האלפים כיכר כסף שקיבל מהם. אך פלורוס ברשעותו, לא זו בלבד שלא נענה להם, אלא גם השליכם לכלא בהאשימו אותם בכך, שהוציאו מבלי רשותו את ספרי התורה מקיסריה.

אין ספק שכל מעשי פלורוס מכוונים היו למטרה אחת: להביא את היהודים לידי מרידה גלויה, למען יוכל הוא אז לפעול כביכול בשם הקיסר, ולתת גושפנקא חוקית לכל פשעיו.

www.daat.ac.il

דעת
מבללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

[illegible]

פרק ז

התנועה בירושלים — שלטון האימים של פלורוס

כשהגיעה השמועה לירושלים על כל אשר אירע בקיסריה, התחוללה בעיר תסיסה גדולה[1]. ברם, בהשפעת המתונים, שידעו והבינו את הסכנה הגדולה הצפויה לעם ממרידה גלויה, נרגעו ההמונים וקיוו להסדיר את הענינים בדרכי שלום.

אך פלורוס לא רצה בשקט. הוא היה מעונין דווקא בתקריות ובסיכסוכים, כדי שישמשו לו רקע וחיפוי מתאימים למעשיו. הוא ציוה איפוא להחרים מאוצר המקדש סך של שבע עשרה ככר, בטענה כי הם דרושים להקיסר. היתה זו הפעם הראשונה בתולדות הממשל הרומאי, שנציב העיז לשלוח יד בכספי המקדש. תגובת העם היתה סוערת ביותר. ולא רק בגלל גזל שבע עשרה הככר, אלא בעיקר בשל החשש לעתידו. העם ידע היטב, כי חמס זה של כספי המקדש, אינו אלא שלב ראשון במזימתו של פלורוס לקומם את היהודים נגד רומא, ומנקודת השקפה זו ראה את גזל כספי המקדש.

גזל זה של כספי המקדש הוכיח ברורות וגלויות, כי אכן צדקו ראשי העם ומנהיגיו, כאשר דרשו קודם לכן מאגריפס, שלא לפטר את שמונה עשרה אלף הפועלים שעסקו בבנין המקדש, אלא להמשיך ולבנות בנין נוסף, למען לא יהיו מונחים בקופת המקדש סכומים גדולים ללא שימוש. הנה אמנם באה השעה שהנציב הרומאי חמס את הכסף הזה, שיכול היה לשמש לתשלום משכורתם של שמונה עשר אלף הפועלים.

על סערת הרוחות שנתחוללה בעם באותה שעה מספר יוספוס: „מיד קמה מבוכה בקרב העם, ומכל עברים מהרו המונים אל בית־המקדש, ובצעקות עד לב השמים קראו בשם הקיסר[2]) והתחננו שיצילם מרשעות פלורוס. ואחרים שחפצו במרד, שפכו חירופים וגידופים על פלורוס; הביאו סל של צדקה ובקשו פרוטות למענו, כי הוא עני ואביון. אבל[3]) לשמע הדברים האלה לא נטה פלורוס מדרך בצעו והוסיף עוד להתעבר ולבקש כסף מיסים. מיהר לעלות לירושלים עם צבא רוכבים ורגלים למצוא שלל רב בנשק הרומאים ולתת את פחדו ואת אימתו על פני כל יושבי העיר".

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

למרות רשעותו של פלורוס החליטו מנהיגי העם להבליג ולא לעורר או לעודד התקוממות, כדי לא לתת לפלורוס אמתלא, להודיע לקיסר על פרוץ מרד כללי.

יוספוס מוסיף ומספר: „והעם אמר להפר את כעסו של פלורוס בעוד מועד, ויצא לקראת הצבא בברכה, והתכונן לקבל את פני פלורוס בכבוד רב. אולם פלורוס שלח לפניו את קפיטון שר המאה עם חמישים רוכבים, וציוה את יושבי ירושלים כי ישובו ביתה, ולא יעיזו את פניהם לסובב בכחש את אהבתם לאנשים אשר זה לא כבר חרפו אותם בקלון ובוז: אם בעלי נפש הם לא יאות להם לבזות לפלורוס בפיו ולהוכיח לא באמרי פיהם בלבד, כי אם גם בפועל כפיהם כי אוהבי חירות הם. עוד הוא מדבר וכבר קפצו רוכביו אל תוך ההמון. היהודים נפוצו טרם הספיקו לברך את פלורוס לשלום ולהראות להיילים את אומן רוחם. הם שבו לבתיהם והלילה עבר להם בפחד ובשברון לב".

דבריו של פלורוס „אם בעלי נפש הם, יאות להם להוכיח גם-בפועל כפיהם, כי אוהבי חירות הם" מעידים על כונתו הברורה, להביא את העם לידי התקוממות גלויה. כל מה שעשה פלורוס לאחר מכן, מאשר את ההנחה הזאת. „ופלורוס — מספר יוספוס — לן בלילה ההוא בארמון המלך. בבוקר הקים בימה לפני הארמון וישב שם לכסא משפט. פלורוס צוה עליהם להסגיר בידו את מחרפיו, ואמר להם כי יקח בהם את נקמתו, אם לא יביאו אליו את החייבים. טובי העם אמרו כי העם רודף שלום, ובקשו ממנו לסלוח לאנשים אשר לא שמרו את לשונם. אם נמצא בהמון רב שכזה, אנשים עזי נפש אחדים וצעירים נבערים מתבונה, אין בידם להבדיל את החטאים, כי כבר ניחם כל איש על אשמתו והוא מכחש בדבר אשר עשה. ואם הוא חושב באמת ובתמים לחזק את השלום בקרב העם ולהציל את העיר למען הרומאים, עליו לשים לב לרבים הנקיים מאשם ולהעביר בגללם את עוון המעטים, ולא להרגיז את כל העם הגדול הרודף שלום באשמת נבזים אחדים".

בתיאור זה של יוספוס, ניכרת היטב חרדתם של ראשי העם לגורל הצפוי לו, באם יוכל פלורוס להכריז כי פרץ מרד; ועל כן עשו ככל שביכולתם למנוע מפלורוס כל תואנה שכזאת, ולשם כך היו אף מוכנים להשפיל את עצמם בפניו ולפעול לפי הכלל הישן: „תעלא בעידניא סגיד ליה", כפי שהוכרחו לעשות כן גדולי ישראל שבכל הדורות.

ברם פלורוס לא רצה בשלום, לא בארץ ולא בעיר ירושלים. תגובתו על דברי ההכנעה של ראשי העם היתה מרושעת ואכזרית. יוספוס מספר: „לדברים האלה חרה אף פלורוס מאד, והוא קרא בקול רם אל אנשי הצבא לבוז את השוק העליון ולהמית את כל הנמצאים שם. באהבת בצעם

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

שמחו החיילים לפקודת הנציב ובזזו את המקום אשר נשלחו אליו. וגם פרצו בכל הבתים ושחטו את יושביהם. ברחובות העיר נתפזרו האנשים, לברוח והנתפסים נרצחו באכזריות חימה. לא היה שוד ורצח אשר לא עשו הרומאים ביום ההוא. אנשי הצבא תפסו אזרחים אוהבי שלום והביאו אותם אל פלורוס והוא ציוה לדוש את בשרם בשוטים ולהוקיעם על צלבים. מספר כל הנרצחים ביום ההוא, האנשים נשים וטף, היה שלושת אלפים וששׁ מאות. ואת־סאת הפורענות הגדיל עוד באכזריות רומאית, אשר לא עולל עוד איש לפניו. הוא ציוה להלקות לפני הבימה את אנשי מעמד הרוכבים [2], ולהוקיעם על צלבים, אף כי האנשים היהודים האלה נשאו משרת כבוד בקרב הרומאים".

מה עשה והיכן היה באותה שעה מרה ואיומה האיש, שהיה „משגיח" על המקדש וממנם ומפטרם של הכהנים הגדולים? היכן היה אגריפס. האיש רב ההשפעה והממונה על אוצר המקדש, בשעת מטבח הדמים שערך פלורוס בירושלים?! [3].

אגריפס נסע אז לאלכסנדריה, לברך שם את ידידו, המומר טיבריוס אלכסנדר, לרגל מינויו להגמון של מצרים מטעם הקיסר נירון...

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

[illegible]

הנסיון של הכהנים הגדולים לפיים את פלורוס - מפלת פלורוס

מפלורוס קיוה, כי לאחרי רצח יותר משלושת אלפים איש בירושלים, לא יוכל עוד העם להבליג ויתקוממו. ואז יוכל להכריז על ירושלים כעיר כבושה ולנהוג בה בהתאם. לחוקי רומא במקרה כזה, פלורוס התבונן אז לבוז, לשדודה ולהרוג ללא רתע, ובעיקר לגזול את כל הכספים המרובים שהיו אז באוצר המקדש. וכפי הנראה לשם כך הזמין גם את הצבא מקיסריה.

ברם, פלורוס טעה. העם לא התקומם. אמנם, למחרת כשבא העם להתאבל על ההרוגים, גברה המתיחות, וגדל מספר דורשי התגובה. אף נשמעו קללות וגידופים כנגד פלורוס[1], אבל „ראשי העם יראו את הדבר הזה, מאד ויצאו עם הכהנים הגדולים, וקרעו את בגדיהם והתגפלו לרגלי העם, והפצירו בו לכבוש את כעסו, לבל יעלה את חמת פלורוס, עד להשחתת". [illegible]

פעם נוספת שוכנע העם ונפתה להאמין, כי אמנם לא יוסיף פלורוס להרשיע. ברם, פלורוס יום מלכודת חדשה הוא קרא לכהנים הגדולים ולנכבדי העם והודיע להם[2], „כי רק בזה יתנו אות, כי לא יוסיף העם מעשי מרד, אם יצאו לקבל בכבוד את הצבא הבא מקיסריה". [illegible]

העם כבר הבינו רבים את עורמתו השטנית של פלורוס. הם ידעו כי פלורוס שואף לרצח, לא לשלום, ורוב העם נטה גם הוא לסברה זו. ברם, גם כעת נמצאו אנשים מנכבדי העיר, שהתחננו לפני העם לבל יתגרה בפלורוס ויסכים לכל דרישותיו[3]. הכהנים הגדולים פקדו על הכהנים לצאת עם כלי השיר. בראש התהלוכה צעדו הכהנים הגדולים כשהם שמים אפר על ראשם ופורעים את בגדיהם, ובדבריהם התחננו אל העם, לבל יתן לרומאים שעת כושר להחריב את העיר והמקדש. הכהנים שכנעו את העם, כי באם יצאו לקראת הצבא הבא מקיסריה, יסתמו את פיו המקטרג של פלורוס. כאילו העם מבקש למרוד בקיסר. ואילו אם יסרבו יביאו חורבן על עצמם ועל ירושלים. דברים אלו השפיעו. העם רב יצא לקבל את פני הבאים ולברכם לשלום. [illegible]

בבאותה שעה בה נערכה בירושלים „תהלוכת השכנוע"[4] כבר שלח פלורוס לצבאו פקודה שלא להענות לברכות היהודים, ולהתנפל עליהם.

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

במקרה שיחס זה יעורר מצדם איזו שהיא תסיסה או התמרמרות. וכך אמנם היה. „החיילים לא השיבו למברכים וכאשר שמעו קול חירופים מבין הנעלבים[5]), מיד הקיפו אנשי צבא את ההמון וגם רדפו אחרי הבורחים ורמסום בפרסות סוסיהם. רבים נפלו ביום ההוא ממכות הרומאים, ורבים רוצומים מאלה היו למרמס רגלי אחיהם, כי נורא היה הדחק בשערי העיר כאשר כל אחד רצה לעבור את חבירו להמלט, והדבר הזה עצר את כל הבורחים. אנשי הצבא פרצו יחד עם הפליטים בשערי העיר והכו ללא הרף את האנשים אשר נפלו בידיהם. החיילים לחצו את ההמון דרך המגרש הנקרא בית זיתא אל העיר, ובקשו לבקוע להם דרך, ולכבוש את הבית עם הבירה יחד, כי פלורוס התאוה ללכדם; ועל כן הוציא את אנשי הצבא מחצר ארמון המלך וניסה להבקיע את הבירה. אבל מזימתם לא קמה. העם התייצב לעומת אנשי צבא והשיב את ימינם אחור. רבם עמדו על גגות הבתים והמטירו משם אבנים על ראשי הרומאים. וכאשר עיפה נפשם ממטר אבני קלע מלמעלה, וגם קצרה ידם לפלס דרך בין המונות האנשים אשר סגרו את רחובות ירושלים, נסוגו אחור ושבו אל מקום מחנם אשר בחצר ארמון המלך".

יוסיפוס אינו מספר לנו מה היתה הסיבה להתנגדותו הפתאומית של ההמון, שעד עתה רק ברח מפחד הרומאים המכים והרוצחים, ולפתע נעצר, התאזר עוז ולא נתן לרומאים להבקיע אל הבית. מסתבר, כי אותם אנשים אשר לא נענו לפיתויי הכהנים הגדולים לצאת לקראת הצבא, הם גם שהתכוננו להלחם עם צבאו של פלורוס באם יתאמתו חשדותיהם, שפלורוס פניו למלחמה ולא לשלום. וכשנוכחו לראות, כי זו היא אמנם כונתו של פלורוס, מיהרו לקראת אחיהם הבורחים ועצרו, ואולי גם סיפקו להם נשק, ואז יכלו הללו להתגונן ברחובות הצרים של ירושלם מפני רודפיהם. בנוסף לזה, עמדו כבר באותה שעה אנשים על הגגות והמטירו משם אבנים על הרומאים.

הרומאים העיפים נאלצו עתה לסגת, ואת שעת־הכושר הזאת[6]) ניצלו המתקוממים כדי להרוס את האולמות שחיברו את המצודה, מקום עמדתו של חיל רומאי, עם המקדש. ואחר הרס זה נחסמה בפני הרומאים הדרך למקדש.

עתה הבין פלורוס כי נכשל במזימתו לבוז את אוצר בית המקדש. ההתנגדות העזה של היהודים הרתיעה אותו, באשר ידע כי במספר החיילים העומד לרשותו לא יוכל להשתלט על ההמונים הגדולים שכבר החלו להלחם ברומאים וגם יכלו להם. פלורוס ידע, שרק צבא גדול יוכל עתה להשתלט על העיר, ועליו לבקש־לשם כך את עזרתו של ההגמון הסורי

www.daat.ac.il

מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

צסטיוס גלוס. וכדי לא לסכן את עצמו ואת חייליו עד שיגיע צבא צסטיוס ועזרתו, החליט פלורוס לצאת מהעיר יחד עם רוב צבאו.

כדי למנוע פתחון־פה מהמתקוממים, שכאילו גירשוהו מן העיר [7], קרא פלורוס לאותם כהנים גדולים שהיו ידועים לו כמתנגדים ללוחמים ושוחח עמם על המצב. עתה היה נוסח דיבורו איתם שונה מהנוסח הרגיל בפיו עד אז. פלורוס העמיד פנים כאילו בא הוא להיוועץ בהם כיצד להביא לכך שהעיר תרגע ולא יפרוץ בה מרד גלוי נגד רומא. בנוסף לכך הציע להם להשאיר בעיר גדוד אחד מצבאו, שמתפקידו יהיה לשמש להם כעזר בשמירה על השלום. הכהנים הסכימו, אלא שבקשו מפלורוס שישאיר בעיר את אותו גדוד שלא נלחם ביהודים. ופלורוס נענה לבקשה זו, ועם רוב חייליו עזב את העיר.

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

פרק ט

הפניה אל צסטיוס — השתדלות אגריפס למוסך פלורוס

למעשה יצא פלורוס מירושלים כמנוצח. הוא לא השיג את שאיפתו, לגזול את כספי הקדש של האוצר, וגם נוכח לדעת שלא יהיה בכוחו לעמוד נגד תושביה, שיבקשו לנקום בו את דמי האלפים ששדד ורצח.

פלורוס ידע גם, שכשלונו זה עלול לערער את כל עמדתו כנציב רומא. ורק בדרך אחת יוכל להציל את עמדתו, — באם יתאר את התקוממות העם נגדו כמרד בקיסר. פלורוס [1] כתב על כן לצסטיוס, לאנטיוכיה מכתב רצוף שקרים. הוא כתב כי היהודים הם שהחלו להתגרות בו ועוררו את המרד. מרד זה ניסה הוא לדכא, אבל הילו, חיל המדינה, לא הספיק לשם כך, ועל כן מבקש הוא מהגמון לבוא לירושלים עם לגיונותיו שלו לדכא את המורדים.

ברם, גם ראשי ירושלים הבינו היטב, שבשעה זו ההכרעה לשלום או למלחמה נתונה בידי צסטיוס, ועל כן [2] מיהרו להודיע לו על כל הזועות שנעשו בפקודת פלורוס. ראשי העם הדגישו שנאמנותם לקיסר לא פגה ובשארה כשהיתה, וההתקוממות נגד פלורוס באה רק כשבאו מים עד נפש; וכל כולה של דרישת העם היא שפלורוס יודח, ובמקומו יתמנה נציב אחר.

כאן ראוי לנו לעיין בתיאורו של יוספוס, לגבי הודעת ראשי ירושלים לצסטיוס. בלבו נטה יוספוס לצד אלה שהחזיקו עד עתה בהגה השלטון בירושלים, מקורבי אגריפס והכהנים הגדולים; אותם האנשים שפלורוס „התייעץ" עמהם לפני צאתו מירושלים, ואשר הבטיחו לו שיעשו הכל על מנת לשמור על השקט ולמנוע בעד כל תכנית של „מרד". הכהנים הגדולים מופיעים איפוא, כבאי כוחו של פלורוס בירושלים. שאף העמיד לרשותם גדוד חיילים מצבאו נגד אלו „אשר מרדו בקיסר" ומתכוננים עתה למלחמה כוללת.

יוספוס, בדומה לאותם הכהנים הגדולים, קורא להתקוממות נגד רשעתו של פלורוס בשם „מרד". ומתוך כך מספר הוא על המכתב לצסטיוס בסגנון סתום, המגלה טפת ומכסה טפחים, ואומר כי את המכתב שלחו „ראשי ירושלים" סתם מבלי להזכיר במלה אחת את הכהנים הגדולים שליטי העיר באותה שעה. ברור על כן, כי הכהנים הגדולים אמנם לא שלחו כל מכתב

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

לצסטיוס משום שלא רצו להרגיז את פלורוס ופחדו מנקמתו. הוכחה נוספת לכך אנו מוצאים במה שאירע מאוחר יותר כשחזר אגריפס ממצרים: העם הפציר בו באגריפס והכהנים הגדולים לשלוח משלחת לקיסר ולפרש לו את המצב לאמיתו. אגריפס סרב לבקשה וגם הכהנים הגדולים לא הגיבו. ושתיקתם מעידה, כי גם הם התנגדו למשלחת, באשר רצו למנוע אי־בעימות הן ברומא והן אצל הנציב.

מסתבר, איפוא, כי ראשי ירושלים הנזכרים כאן היו חכמי התורה והסנהדרין האמיתית. שבראשה עמד רבן שמעון בן גמליאל. ראשי העם הללו, עלו על הכהנים הגדולים, לא רק בתורתם כי אם גם בחכמתם. וגם יוסיפוס מתנגדו של רבן שמעון, אומר: „רבן שמעון[2] בן גמליאל מכת הפרושים, הוא היה איש חכם ונבון וידע ליישר הדורים ולמצוא מוצא גם בענינים מסובכים". וגדולי תורה אלו הם, ששלחו להגמון צסטיוס והודיעו לו על הכונה האמיתית בהתקוממות, שלא היתה אלא להיפטר מרשעותו של פלורוס, ולא למרוד בקיסר, שהעם נשאר נאמן לו גם עתה. בנוסף למכתבם של גדולי ירושלים שלחה גם ביריניקה אחות אגריפס, אשה נוכחה בשעת הזועות שחולל פלורוס בירושלים וסבלה בעצמה מגסות אנשיו. מכתב לצסטיוס.

כשקיבל צסטיוס את המכתבים הללו, יחד עם דגירסתו של פלורוס, החליט לשלוח לירושלים את ידידו ניאפוליטאנוס לבדוק שם את המצב ולמסור לו דין וחשבון על האמת שבדברי שני הצדדים.

מתגובתו זו של צסטיוס מוכח, כי צסטיוס לא נתן אימון בשקריו של פלורוס, ואם כי רגילים היו הרומאים לקבל את דברי פקידיהם יותר מכל טענות אחרות של בתיניהם מבני אומה אחרת, לא האמין כי אמנם פרצה בעם התקוממות כללית כה מסוכנת נגד הקיסר, שאין לדכאה אלא בעזרת לגיונותיו שלו[3].

בשלב זה הצליחו חכמי ישראל במאבקם עם פלורוס, והם יכלו גם לקוות כי בעקבות שליחותו של ניאפוליטאנוס תבוא גם הדחתו של פלורוס, ובמקומו יבוא נציב חדש שיביין לרוחו של העם, ואשר תחת נציבותו יוכל העם לחיות בשלוה לפי חוקי התורה, גם אם השלטון המדיני יהיה בידי רומא האדירה. ההתקוממות יכלה איפוא להשיג את מטרתה בשלימות ולהביא לסילוקו של פלורוס.

לאסון האומה חזר באותה שעה אגריפס ממסעו למצרים, ובינבנה פגש בניאפוליטאנוס שסיפר לו על שליחותו ועל גורמיה. ראשי העם וגם הכהנים הגדולים יצאו לקראת אגריפס וספרו לו את אשר התרחש בזמן שהייתו במצרים. אגריפס במקום להשתתף בצרתם של ישראל ולהבטיח לעשות לטובתם

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

ככל שביכולתו, הטיף לאלו שבאו לקראתו דברי מוסר ותוכחה. את חוצפתו הנוראה הזו של אגריפס מסביר יוספוס בדברים האלה: „בבקשו להשפיל את רוחם ולהרחיק מהם כל מחשבת נקמה, פן יאמרו בלבם, כי סבלו על לא עוון בכפם" [4].

קשה מאד להתאפק ולהבליג לנוכח דברי חוצפה אלו של אגריפס, של הצדקתם ע"י יוספוס. בהמשך הדברים אומר יוספוס: „האנשים האלה היו בחירי העם וכולם רודפי שלום, כי חסה עינם על רכושם, ועל כן הבינו את מחשבת המלך הטובה עליהם". אין צורך לומר מי היו אותם „בחירי העם אשר חסו על רכושם"; היו אלה האבירים והכהנים הגדולים שמפני תמיכתם בפלורוס בטחו בו שלא יפגע בהם וברכושם, גם אם יחזור, על כן „הבינו את מחשבת המלך הטובה עליהם".

עוד לפני שהגיעו אגריפס וניאופוליטאנוס לשערי ירושלים, באו לקראתם תושבי העיר ונשי ההרוגים בקול בכי. והתחננו לפני אגריפס שיעזור להם. כמו כן הביאו לפני ניאופליטאנוס את טענותיהם על הרעות שעשה פלורוס בעיר.

מה היתה תגובתו של אגריפס למחזה נוגע־ללב זה? ההיתה בפיו מלה אחת של עידוד או נחמה? יוספוס אינו מזכיר אף מלה אחת שכזאת. כל אשר הואיל אגריפס לעשות, היה, להזמין את ניאופליטאנוס לסיור בעיר יחד עם ראשי העם כדי לעמוד על השקט השורר בעיר ועל נאמנות תושביה לרומא. ניאופוליטאנוס סייר בעיר בלוויית אחד ממשרתיו בלבד, ואמנם נוכח לראות, כי תושבי העיר שוחרי שלום הם. לאחר מכן אף עלה אל הר הבית בלוית קהל רב להתפלל בבית המקדש. לפני צאתו מהעיר ציין לשבח את רוח האמונים לרומא שמצא בעם, ושב לאנטיוכיה למסור לצסטיוס, כי מצא עיר שקטה ונאמנה לקיסר.

לאחר ביקורו של ניאופוליטאנוס היה העם בטוח, כי באם ישלחו עתה משלחת לקיסר, לבקש ממנו את הדחתו של פלורוס, יעתר להם הקיסר, וכי גם ההגמון הסורי, לאחר שנוכח לדעת כי כל ההתקוממות היתה מכוונת נגד פלורוס ולא נגד רומא, לא יתנגד לכך ואולי אף יסייע להם. העם קיווה כי צסטיוס יצוה על פלורוס לעזוב את ארץ יהודה, ימנה פקיד זמני במקומו לגציב, וינהג בפלורוס כפי שנהג בעבר ההגמון ויטליוס בנציב פונטיוס פילאטוס שונא היהודים.

אלא שהעם עצמו, אחרי שובו של אגריפס ממצרים, לא היה יכול לשלוח משלחת כזאת, הואיל וברומא של אותם הימים לא היה כל ערך למשלחת שלא היתה מצויידת באוצרות זהב וכסף, גם אם טענותיהם היו צודקות. ואוצרות כסף נמצאו באוצר בית המקדש, שהיה תחת „השגחתו" של אגריפס. העם פנה אימוא עתה אל אגריפס ואל הכהנים הגדולים, ודרש

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

לשלוח לרומא משלחת שתביא בפני הקיסר את עצומותיהם ואת טענותיהם נגד פלורוס. ראשי העם הסבירו לאגריפס את ההכרח שבשליחת משלחת לרומא בדברים אלו: „הלוא אם יחרישו היהודים למעשי רצח נוראים שכאלה, יתנו לחשוד בהם, כי באמת היה מרד בקרבם, ואם לא יזהרו להוכיח מי החל להתגרות בהם, יראה הדבר כאילו הוציאו הם את החרב מתערה. גלוי היה כי לא ישוב העם למנוחה, אם ימנע איזה איש לשלוח את הצירים".

קרוב לודאי, כי אילו יצאה המשלחת לרומא היתה מצליחה; פלורוס לא היה שב לירושלים, והכל היה בא על מקומו בשלום. אלא שאגריפס עמד לשטן בדרכו של העם ומנע את שליחת המשלחת — „שם אל ליבו, כי לאיש צר ואויב יחשב לפלורוס, אם ימלא את ידי האנשים לכתוב שטנה על פלורוס"[5]).

כך, מבלי להבליט זאת במיוחד, וייתכן גם בלי כונה, מעמיד יוספוס לפנינו זה כנגד זה את העם וראשיו המתחננים ומבקשים לשלוח משלחת לרומא, ואת אגריפס שיש בידו היכולת לשלוח משלחת כזאת, והמסרב לעשות כן, על אף השעה הגורלית, בגלל שיקולים של אנוכיות פרטית, ואילו הכהנים הגדולים הנוכחים באותו מעמד שותקים ואינם מגיבים.

אגריפס קרא לאסיפת עם ברחבה שליד לשכת הגזית, שם ניצבו הוא ואחותו במקום שכל העם יכול היה לראותו. אגריפס נאם באריכות[6]). נגד רעיונות של מלחמה עם רומא האדירה, שגם אומות גדולות מישראל לא עמדו בפניה, ואשר מלחמה נגדה פירושה השמדתם של היהודים, וזאת למרות שידע, כי אין בדעת העם להלחם ברומא.

יוספוס מביא את נאומו המלא של אגריפס, (שאמר או שיוספוס שם בפיו) מבלי להעיר עליו כל הערה, וכאילו הדברים צודקים. ברם, הסילוף שבנאום אגריפס בולט ומרגיז. אגריפס מדבר על העם כאילו רצה במרד, וכאילו ביקש לתלות את אשמת פשעי פלורוס בקיסר וברומאים כולם. בתוך דבריו אמר אגריפס: „הן לא במצותם בא אליכם הנבל להציק לכם, כי מרחוק לא יראו יושבי המערב את המעשים אשר במזרח, ואף לא נקל להם לשמוע שם את הדברים האמורים פה. והן חסכילו עשות, אם תפקדו את עוון האחד על הרבים".

אגריפס, האיש שבמשך כל שנות נציבותו האיומות של פלורוס, לא עשה מאומה למען הקל מסבל העם, העיז לסיים את נאומו במלים האלו: „והנה אנכי מעיד בי את כל קדושיכם[7]). ואת מלאכי אלוקים קדושים ואת עיר אבותינו היקרה לנפשות כולנו, כי לא מנעתי מכם דבר להצילכם מן הסכנה". וכדרך היסטוריים יונים מקצועיים סיים את דבריו בדמעות, ואחותו עשתה כמוהו.

www.daat.ac.il

דעת
מכללת הרצוג
לימודי יהדות ורוח

בתשובה לגאום אגריפס הכריז העם, כי אין בכוונתו להלחם ברומא, אלא בפלורוס בלבד. אגריפס רצה אמנם בחזרתו של פלורוס, אך הבין כי בשעה זו עדיין לא יוכל לשכנע את העם להסכים לכך. ולכן חזר לדבר בפני העם כדברים האלו[8]: „אולם כמעשיכם כבר הקדשתם מלחמה על הרומאים, כי לא הוספתם לשלם את המס לקיסר וגם הרסתם את אולמי הבירה. ורק בזה תסירו מכם את אשמת המרד, כאשר תחדשו את האולמים ותשלמו את המס, כי לא פלורוס הוא בעל הבירה ולא לו אתם משלמים את המס".

העם התרשם מדברי אגריפס, כאילו גם הוא מסכים לכך שפלורוס לא יחזור לעיר; וכדי שלא להשאיר אף צל של ספק בכך שאין בכונתם למרוד בקיסר, התחילו לבנות את האולמים ההרוסים[9]) חברי המועצה אף התפזרו בכפרים כדי לגבות את המיסים, ובמשך זמן קצר אספו את ארבעים הככר שעוד נותרו לשלם[10]).

העם קיוה, שעתה ימלא אגריפס את בקשתם לשלוח משלחת לרומא, להודיע שהיהודים לא מרדו ולא ימרדו ברומא, כי כל תלונותיהם מכוונות רק נגד פלורוס, וכי הם אף שלמו לאחר צאת פלורוס את המיסים המגיעים מהם, וכל רצונם רק בנציב אחר.

אך לתדהמת העם, לאחר ששולמו המיסים ונבנו האולמות, דרש[9]) שוב אגריפס מהעם להסכים בכל־זאת לשובו של פלורוס, עד שהקיסר ימנה נציב חדש.

העם ידע היטב, כי באם יחזור עתה פלורוס לירושלים מבלי שיתאוננו עליו ברומא, יכתוב הוא לקיסר, כי היהודים מרדו בו וכי כל מה שעשה עד עתה היו צעדים הכרחיים להבטחת שלטון הקיסר ביהודה, ועד שתגיע תשובת הקיסר, או אפילו אם יחליט להחליף את הנציב, יעבור זמן רב, שבו יהיה פלורוס חופשי להתעלל בעם בתואנה של דיכוי מרד.

דרישתו של אגריפס עוררה את זעמו של העם ומיד נשלח אליו שליח בדרישה שיעזוב את העיר. אחרים אף ידו בו אבנים. ואז עזב אגריפס את ירושלים.

כך החלה מלחמתם של אגריפס ומקורביו בעם היושב בציון. וכך הפכה ההתקוממות נגד פלורוס למלחמה באגריפס. נינו של הורדוס שלח כמה ממקורביו שבפי יוספוס נקראים הם „ראשי העם וגדוליו" לקיסריה אל פלורוס, כדי שיבחר מהם את גובי[10]) המיסים בארץ יהודה.

אגריפס עצמו, מלא רוגז ועלבון עזב את ירושלים ושב אל ממלכתו[11]).

www.daat.ac.il